

ODRŽIVOST HRVATSKOG MIROVNOG SUSTAVA

Ilek, Maja

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Polytechnic in Pozega / Veleučilište u Požegi**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:112:580907>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-24**

VELEUČILIŠTE U POŽEGI
STUDIA SUPERIORA POSEGANA

Repository / Repozitorij:

[Repository of Polytechnic in Pozega - Polytechnic in Pozega Graduate Thesis Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

MAJA ILEK, 6945

ODRŽIVOST HRVATSKOG MIROVINSKOG SUSTAVA

ZAVRŠNI RAD

Požega, 2017. godine.

VELEUČILIŠTE U POŽEGI

DRUŠTVENI ODJEL

PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

ODRŽIVOST HRVATSKOG MIROVINSKOG SUSTAVA

ZAVRŠNI RAD

IZ KOLEGIJA OSNOVE GOSPODARSTVA HRVATSKE 1

MENTOR: dr.sc. Anton Devčić

STUDENT: Maja Ilek

Matični broj studenta: 6945

Požega, 2017. godine.

SAŽETAK

Analiza održivosti hrvatskog mirovinskog sustava provedena je kako bi se predočilo stvarno stanje mirovinskog sustava, od samog početka uvođenja socijalne države sve do danas. U tom sustavu sudjeluje više od milijun umirovljenika i članova njihovih obitelji zbog rizika starosti, smrti članova obitelji ili fizičkih oštećenja te dobivanja profesionalne pomoći zbog invalidnosti. Kroz rad su definirane osnovne značajke sustava, uvođenje mirovinskih stupova (I., II., i III. mirovinski stup) te su navedene promjene s godinama. Na osnovu procjena kretanja demografske strukture, gospodarskih kretanja te zakonskim propisima rade se procjene i moguće perspektive mirovinskih fondova.

Demografska kretanja prikazuju utjecaj gospodarske krize (koja je nastala zbog rata, tranzicije, loše oblikovanog mirovinskog sustava) i njezinih problema koji su izazvali neravnotežu mirovinskog sustava. Kroz analizu je istaknut udio zaposlenog stanovništva u Republici Hrvatskoj, udio broja aktivnih osiguranika i umirovljenika te deficit, odnosno manjak prihoda u odnosu na rashode koji utječe na stanje proračuna države. Analizom podataka definirani su rezultati istraživanja, tj. smjernice za unaprjeđenje postojećih strategija reforme mirovinskih fondova na tržištu u Republici Hrvatskoj.

Postoji niz djelovanja za postizanje uravnoteženog mirovinskog sustava, u kojima su osim mirovinskog osiguranja i države, ključni i građani. Uvođenje novog i strožeg mirovinskog sustava te veća odgovornost samih građana mogli bi u budućnosti doprinijeti boljoj gospodarskoj slici hrvatskog mirovinskog sustava.

Ključne riječi: održivost, hrvatski mirovinski sustav, gospodarska kriza, mirovine

SUMMARY

The analysis of sustaining pension system was done to show the real state of it, from the beginning stages of introducing a social state until today. Within this system, more than a million retirees and the members of their families establish social security considering the risks that come with old age, disabilities or deaths of the provider in the family. This paper defines the essential characteristics of the system, introduction of the retirement pillars (the first, second and third retirement pillars), and finally the listed changes with age. Based on the evaluation of the movements in the demographic structure, economy and the laws, the possible prospect of the retirement fund is predicted.

The demographic movements show/indicate the influence of the economic crisis (caused by the war, the transition, and the poorly shaped pension system) and related problems which caused the imbalance of the pension system. The analysis indicated the share of employed citizens in the Republic of Croatia, the share of active insured and retired people and the deficit, i.e. the lack of income compared to the expense, which affects the state of the state budget. As the height of pension compared to common pay (income) and savings on the side of expenses decreases, so will the deficit. The analysis of the data defines the guidelines for improvement of existing strategies of reform of the pension funds in Croatia.

There is a series of action to achieve a balanced pension system in which, besides the pension security and the state, the citizens also matter. The introduction of a new and stricter pension system and greater responsibilities of the citizens themselves could eventually lead to a better economic image of the Croatian pension system.

Key words: sustainability, the Croatian pension system, economic crisis, pension

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. SOCIJALNA DRŽAVA U VREMENSKOJ PERSPEKTIVI	2
2.1. Poimanje socijalne države	2
2.2. Idejna konstrukcija socijalne države.....	2
2.3. Razvoj i ciljevi socijalne politike	3
3. OPĆE ZNAČAJKE MIROVINSKOG SUSTAVA	4
3.1. Povijesni razvoj mirovinskog sustava	4
3.2. Elementi mirovinskog sustava po stupovima mirovinskog osiguranja	5
3.2.1. Prvi stup mirovinskog osiguranja	6
3.2.2. Drugi stup mirovinskog osiguranja.....	6
3.2.3. Treći stup mirovinskog osiguranja.....	7
3.3. Mirovinski fondovi u RH	8
3.3.1. Obvezni mirovinski fond kategorije A.....	9
3.3.2. Obvezni mirovinski fond kategorije B.....	9
3.3.3. Obvezni mirovinski fond kategorije C.....	10
3.3.4. Članstvo i poslovanje u mirovinskim fondovima	10
3.4. Zakonske mogućnosti ulaganja i prinosi u mirovinskim fondovima	11
3.5. Društva za osiguranje u mirovinskom sustavu u RH	13
4. VRSTE I ISPLATA MIROVINA, PRIHODI I RASHODI MIROVINSKOG SUSTAVA. 14	
4.1. Starosna mirovina na području mirovinskog sustava RH.....	14
4.2. Prijevremena starosna mirovina na području mirovinskog sustava RH.....	15
4.3. Invalidska mirovina na području mirovinskog sustava RH.....	18
4.4. Obiteljska mirovina na području mirovinskog sustava RH.....	18
4.5. Isplata mirovina korisnicima mirovinskog sustava	19
4.6. Prihodi i rashodi hrvatskog mirovinskog sustava.....	21
5. (DEMOGRAFSKA) KRETANJA U MIROVINSKOM SUSTAVU RH	24
5.1. Demografske i sistemske teškoće mirovinskog sustava	24
5.2. Udio zaposlenog stanovništva u RH.....	25
5.3. Kretanje broja aktivnih osiguranika i broja umirovljenika.....	26
6. ISTRAŽIVANJE PUTEM ANKETE	29

7. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA.....	37
POPIS TABLICA, GRAFIKONA I DIJAGRAMA	40
POPIS KRATICA	40

1. UVOD

Tema završnog rada je održivost hrvatskog mirovinskog sustava. U radu se kreće od osnovnih pojmova i termina, što je mirovinski sustav, koje su reforme provedene kroz sustav i njihov značaj, te se dolazi do udjela zaposlenika, odnosno aktivnih osiguranika i umirovljenika te njihovih mirovina.

U radu će se objasniti mirovinski sustav na primjerima hrvatskog stanovništva. U Hrvatskoj su mirovinski sustavi nastali uslijed mirovinske reforme koja se provodi već desetljećima. Nagomilani problemi mirovinskog sustava u prošlim desetljećima nastojali su se riješiti provedbom mirovinske reforme. Mirovinski sustav sastoji se od tri stupa: prvog koji označava međugeneracijsku solidarnost, drugi stup koji označava obveznu mirovinsku štednju u mirovinskom fondu po vlastitom izboru u koji se uplaćuje određeni iznos iz osobnih dohodaka. Treći stup je dobrovoljna štednja u mirovinskim fondovima za dio populacije koji želi dio svog današnjeg novca izdvojiti za treću životnu dob. Država jamči članovima mirovinskih fondova određen minimalni prinos zbog čega su mirovinski fondovi pod budnim okom države.

Na perspektive razvoja dobrovoljnih mirovinskih fondova utječe cijeli niz čimbenika iz okruženja. Prema analizama, demografski trendovi odredit će udio populacije mogućeg radnog stanovništva, koji će ovisno o gospodarskim kretanjima biti radno aktivno ili uzdržavano. Stanje gospodarstva oslikavati će se u osobnim primanjima, a njihova visina na punjenje mirovinskih fondova. Moguća ulaganja će većim dijelom odrediti prinose koji će biti kapitalizirani na osobnim računima. Stanje na tržištu kapitala odražava stvarno stanje u kojem se nalazi hrvatsko gospodarstvo.

Ciljevi istraživanja završnog rada su utvrđivanje poznatih činjenica iz literature, analizom provedenog primarnog i sekundarnog istraživanja, tj. teoretskog znanja i praktičnih dijelova na području ekonomske i drugih znanosti, a povezano s analizom mirovinskih fondova na financijskom tržištu RH, analizom reforme mirovinskog sustava i mišljenima hrvatskog stanovništva o mirovinskom sustavu.

2. SOCIJALNA DRŽAVA U VREMENSKOJ PERSPEKTIVI

Nastanak socijalne države u uskoj je vezi s nastankom mirovinskog sustava, a njezina kriza koja koincidira s demografskim padom zapadnih država, kao i recesijom u gospodarstvima, ozbiljan je indikator sve veće upitnosti održivosti mirovinskog sustava.

2.1. Poimanje socijalne države

Socijalna država može se definirati na različite načine. Primjerice, R. Mishra ističe „da je socijalna država obveza i napor zapadnih industrijskih zemalja da održe pristojan minimalni standard kroz visoku razinu zaposlenosti, opsega socijalnih prava i mjera protiv siromaštva.“ (Mishra, R.,1980.)

Organiziranim naporima modificirala je zakone tržišta u nekoliko pravaca:

1. Jamči pojedincima i domaćinstvima minimalni dohodak neovisno od tržišne vrijednosti njihovog rada i njihove imovine
2. Ograničava razmjere nesigurnosti omogućavajući pojedincima i obiteljima da podmire izvjesne socijalne potrebe povezane uz bolest, starost i nezaposlenost, koje inače vode pojedince i obitelji u krize. (Briggs A., 1961.)

2.2. Idejna konstrukcija socijalne države

Uputno je poći od pojma moderne države koja je izrasla iz “prirodne” feudalne države. Država je bila definirana neposrednim podložništvom kmetova feudalcu te paternalizmom feudalca nad kmetovima na čiji odnos su se nadovezale obveze feudalaca prema kralju kao vrhovnom feudalcu. Međutim, te veze su često bile krhke i nestabilne. Nakon takve feudalne države, ona je poprimila oblik kao “država-zaštitnica”. U državi-zaštitnici kao glavni cilj Republike bila je “proizvodnja” sigurnosti pojedinca i smanjenje nesigurnosti. „Između države-zaštitnice i individue tako nastaje implicitni društveni ugovor koji je ishodište zajedničke vlasti sposobne da brani ljude od napada stranaca i nepravdi koje jedni drugima mogu nanijeti.” (Hobbes, 1971:117)

Obveza Crkve bila je briga o siromasima koji su se pojavljivali kao skitnice i prosjaci. Međutim, zbog rasta siromaštva koje je nadmašilo mogućnosti Crkve, država je na području Europe postupno preuzela skrb i kontrolu nad njima. Pojavom socijalne politike i modernizacijom društva, država je uvela laicizaciju što znači da je prestala biti religioznog karaktera i tako uvela državnu pomoć kako bi zaštitila nesigurnost Crkvene skrbi. Time je država dobila naziv "L'Etat- providence" (država-providnost). Ona „izražava ideju da se nesigurnost crkvene skrbi zamijeni sigurnošću državne zaštite" (Rosanvallon, 1981:25). Kako je bilo moguće upravljati socijalnim rizicima u kojima su se unutar socijalne države razvijale moderne tehnike osiguranja, socijalna država postala je stvarno izvedivom.

2.3. Razvoj i ciljevi socijalne politike

Tri dominantna faktora najčešće se ističu kao ključni faktori razvoja socijalne politike:

1. Modernizacija
2. Socijalna mobilizacija
3. Djelovanje države i institucija
4. Utjecaj ostalih faktora (religija, ratova, kriza) (Heidenheimer, 1981.)

Ciljevi socijalnih institucija su:

1. Učinkovitost koja ima tri aspekta: mikro efikasnost u kojoj za različite socijalne programe socijalna politika treba osigurati efikasnu raspodjelu resursa, makro učinkovitost u kojoj za programe socijalne države treba u većoj mjeri izdvojiti dio BDP-a, te poticajnost financijskih institucija i njihovih programa da smanje negativne efekte na ponudu radne snage, zaposlenost, štednju i sl.
2. Pravednost koja se dijeli na: vertikalnu pravednost u kojoj se preraspodjela obavlja prema pojedincima i obiteljima koji imaju nizak dohodak i horizontalnu pravednost u kojoj se preraspodjela obavlja u korist onih koji su stari, bolesni, imaju više djece i ostalo.
3. Administrativna provedivost ima dva aspekta, jasnoću što znači da je sustav trebao biti jednostavan kako bi ga se moglo razumjeti i koliko je moguće jeftin te sprječavanje zloupotreba. (Socijalna politika Hrvatske, 2012.)

3. OPĆE ZNAČAJKE MIROVINSKOG SUSTAVA

3.1. Povijesni razvoj mirovinskog sustava

Prvim Zakonom o osiguranju radnika, 1922. godine, u Hrvatskoj je uspostavljen sustav mirovinskog osiguranja. Mirovinsko i drugi oblici socijalnog osiguranja sustavno su se uveli nakon 2. svjetskog rata u tadašnjoj Jugoslaviji i 1950-ih prenijeli su se u nadležnost tadašnjih republika. Mirovinski sustav bilo je relativno lako uspostaviti budući da se radilo o sustavu tekuće raspodjele. U to vrijeme bilo je vrlo malo umirovljenika, dok je broj osiguranika iz godine u godinu brzo rastao. „Međutim, usporedno sa sazrijevanjem mirovinskog sustava broj umirovljenika se povećavao“ (Puljiz, V. 2007:171). U početku, (nakon II. Svjetskog rata) mirovinski sustav se ograničavao na radnike te sudionike i žrtve rata, 1960-ih uključeni su obrtnici i drugi poduzetnici te 1980-ih individualni poljoprivrednici koji su do tada bili izvan mirovinskog sustava. S time je 1970-ih i 1980-ih godina došlo do pogoršanja omjera umirovljenika i osiguranika. Zbog gospodarske krize 1980-ih i 1990-ih koja je zahvatila državu, posebno zbog smanjenih mogućnosti zapošljavanja, nastupila je financijska kriza mirovinskog sustava koja je snažno izbila na površinu u ratnim 90-im. Rat i tranzicija su dodatno pogoršali ravnotežu hrvatskog mirovinskog sustava. Najveća posljedica je bila veliko smanjenje broja zaposlenih a povećanje broja umirovljenika čiji je omjer tada bio 1:1,66 i nestašica novca u mirovinskim fondovima. Takvo stanje „zahtijevalo je poduzimanje određenih mjera koje su započele 1999. godine pod nazivom „mini reforma“ čije su mjere bile podizanje starosne dobi za odlazak u mirovinu, produljenje razdoblja obračuna mirovina, promjena formule indeksacije, postroženje kriterija za stjecanje invalidskih mirovina i sl.“ (Raiffeisen istraživanja, 2014.)

Tablica 1. Broj osiguranika i umirovljenika u RH od 1950. do 1990.

Godina	Broj osiguranika	Broj umirovljenika	Omjer
1950.	593 102	67 771	8,75:1
1955.	689 212	123 627	5,57:1
1960.	912 290	176 978	5,15:1
1965.	1 079 111	251 304	4,29:1
1970.	1 116 088	340 134	3,42:1
1975.	1 287 396	377 565	3,40:1
1980.	1 518 049	438 133	3,46:1
1985.	1 658 960	507 551	3,26:1
1990.	1 682 971	594 339	2,83:1

Izvor: Puljiz (2007.)

Sve do donošenja zakonske regulative 1999. godine iz područja mirovinskog sustava, te njezine primjene tijekom 2001. i 2002. godine, u Hrvatskoj je na snazi bio Bismarckov koncept mirovina¹ koji se temeljio na provedbi međugeneracijske solidarnosti. Tek tada, uplate mirovinskih sredstava poprimale su porezne značajke, a vlada je postala posrednik između aktivnog dijela stanovništva (onih koji uplaćuju doprinose) i pasivnog dijela (onih koji primaju mirovine). Bismarckov model formalizirao je raniji običaj međugeneracijske solidarnosti u kojem su se mlađi članovi obitelji skrbili za starije, koji je uslijed promjene društvenih, socijalnih i gospodarskih okolnosti postao neodrživ. Također, treba napomenuti da uvođenje novog modela, ne bi bilo moguće bez jačanja funkcija tadašnje centralne države.

Zbog demografske tranzicije koja se dogodila tijekom 20. stoljeća nametnuto je pitanje nove mirovinske reforme. Starenje stanovništva, ubrzano smanjivanje broja aktivnog u korist pasivnog stanovništva te visoka porezna prisila države bio je veliki problem Hrvatske koja je također obuhvatila i cijelu Europu. Ratno stanje i gospodarska kontrakcija samo su ubrzali negativne trendove u Hrvatskoj. Tijekom 2001. i 2002. godine, hrvatski mirovinski sustav je u velikoj mjeri promijenjen. Način financiranja mirovina postao je javni kada je njima upravljala država, odnosno njezina ovlaštena tijela i privatni kada su mirovinskim fondovima upravljale privatne financijske institucije. „Dijelom je zadržan stari način prikupljanja sredstva, a drugim je dijelom u sustav uvedena osobna štednja za starost.“ (H-Alter, 2014.)

3.2. Elementi mirovinskog sustava po stupovima mirovinskog osiguranja

Novi mirovinski sustav od 1999. godine sastojao se od samo I. mirovinskog stupa međugeneracijske solidarnosti. Stup je bio u nadležnosti države i obvezan za sve zaposlenike. 2002. godine uvedena je štednja u drugom i trećem mirovinskom stupu. Time je nastao obvezni (štednja u prvom i drugom stupu) ili dobrovoljni mirovinski sustav (štednja u trećem stupu) ovisno o tome obvezuje li država osiguranike na plaćanje doprinosa iz kojih se financiraju mirovine. Takav „mirovinski sustav osigurava mirovina iz tri izvora čime se smanjuje rizik i povećava očekivana visina mirovine“ (Međimurska Županija, 2016.) te fleksibilnost odlaska u mirovinu kroz dodatnu dobrovoljnu štednju.

¹ Otto von Bismarck „željezni kancelar“ njemačkog carstva provodio je reformu u kojoj je u Njemačkoj uvedeno prvo mirovinsko osiguranje

3.2.1. Prvi stup mirovinskog osiguranja

„Prvi stup je obvezno mirovinsko osiguranje na temelju generacijske solidarnosti i tekućeg financiranja izdataka koji je uveden 1. siječnja 1999. Osnovna načela 1. stupa su uzajamnost (ovisnost visine mirovine o dužini staža i visini plaća) i solidarnost (socijalna preraspodjela u korist određenih skupina i zaštita korisnika s niskim mirovinama putem prava na najnižu mirovinu)“ (MRMS, 2013.). Preko navedenih načela, „osiguranicima se obvezno osiguravaju prava za slučaj starosti i invalidnosti, a članovima njihovih obitelji prava za slučaj smrti osiguranika i korisnicima mirovine pravo na osnovnu, starosnu, prijevremenu, invalidsku, obiteljsku ili najnižu mirovinu.“ (NN 157/13, 151/14)

Prema Zakonu o doprinosima, 2017.: čl. 13. stavka 1.2. „svi zaposleni osiguranici u ovaj stup obvezni su izdvajati 15% bruto plaće koji odlazi u državni proračun kao sredstva za isplatu mirovina sadašnjih umirovljenika putem Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje- HZMO“ (NN 148/13, 115/16). Svakih 6 mjeseci visina mirovine usklađuje se s polovicom zbroja rasta plaća i indeksom potrošačkih cijena.“ (Međimurska županija, 2016.)

3.2.2. Drugi stup mirovinskog osiguranja

„Drugi stup je obavezno mirovinsko osiguranje, na temelju individualne kapitalizirane štednje koji je uveden 1. siječnja 2002.“ (REGOS, 2012.) Osiguranje je obvezno za sve osiguranike mlađe od 40 godina.

Prema Zakonu o doprinosima, 2017.: čl. 13. stavka 2. „iz bruto plaće svakog osiguranika uplaćuje se 5% doprinosa u obvezni mirovinski fond koji je osiguranik sam odabrao“ (NN 148/13, 115/16). „Izbor obveznog mirovinskog fonda obavlja se isključivo u poslovnicama FINA-e na šalteru Središnjeg registra osiguranika— REGOS-a. REGOS ustanova je osnovana Uredbom Vlade RH, s ciljem tehničke podrške II. stupu mirovinskog osiguranja“ (NN 101/99, 2013.).

Osiguranik može biti član samo jednoga mirovinskog fonda i imati jedan račun u fondu na kojemu u svakom trenutku može vidjeti koliko ima uštedenih sredstava. Također, „obvezni mirovinski fond može se promijeniti u svakom trenutku ukoliko je osiguranik nezadovoljan uslugom. U prve tri godine zaračunava se propisana izlazna naknada iz fonda te nakon 3 godine članstva prelazak je besplatan. Ako član obveznog fonda umre prije nego je

počeo koristiti mirovinu, sredstva uštedena na njegovom osobnom mirovinskom računu su nasljedna i pripast će zakonskim nasljednicima, osim ako članovi obitelji ostvare pravo na obiteljsku mirovinu.“ (Međimurska županija, 2016.)

„Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga- HANFA vrši nadzor nad poslovanjem mirovinskih fondova i mirovinskih osiguravajućih društava. Prinos mirovinskog fonda u visini referentnog prinosa utvrđenog od strane Hanfe (umanjenog za 6% bodova) jamči se svakom članu obveznog mirovinskog fonda“ (HANFA, 2017.). Prema Zakonu o obveznim i dobrovoljnim mirovinskim fondovima, 2010.: čl. 58. stavka 2. „mirovinsko društvo plaća razliku mirovinskom fondu do zajamčenog prinosa iz jamstvenog pologa i sredstava mirovinskog društva ako je godišnji prinos obveznoga mirovinskog fonda kroz razdoblje od prethodne 3 godine manji od zajamčenog prinosa“ (NN 124/10). Međutim, ako i to ne bi bilo dovoljno, onda se plaćanje vršilo iz državnog proračuna, što je bio slučaj samo do ulaska Hrvatske u EU.

Prve generacije žena osiguranika II. stupa u mirovinu će od 2019., a muškaraca od 2022. godine. Nekim umirovljenicima ovog stupa već se isplaćuju mirovine, jer su ljudi do 50 godina mogli izabrati II. stup još 2002. godine što znači da sada imaju oko 64 ili 65 godina i mirovina iz ovog stupa im se isplaćuje.

3.2.3. Treći stup mirovinskog osiguranja

III. stup je uveden 1. siječnja 2002. Prema Zakonu o mirovinskom osiguranju, 2017.: čl. 1. stavka 3. „on čini dobrovoljno mirovinsko osiguranje na temelju individualne kapitalizirane štednje“ (NN 157/13, 151/14). Član fonda može biti svaka fizička osoba koja je na temelju ugovora pristupila dobrovoljnom mirovinskom fondu. U taj fond mogu se uključiti svi građani s prebivalištem u RH, bez obzira na broj godina, zdravstveno stanje te jesu li ili nisu u radnom odnosu. „Visinu mirovine određuje visina mjesečnih uloga koji će se uplaćivati na poseban račun u dobrovoljnim mirovinskim fondovima. Uplaćena sredstva fond ulaže na tržištu i ostvaruje dobit.“ (RMF, 2017.)

Prema Croatia osiguranju, „u III. stupu država svakom osiguraniku daje poticaj koji iznosi 21% iznosa godišnje uplate do najviše 5.000 kuna dok državni poticaj može iznositi 750 kuna.“ (Croatia osiguranje, 2017.). Budući da se sredstva iz fonda mogu povući s navršениh 50 godina života bez obzira na radni status, ulaganje u dobrovoljni mirovinski fond može biti dobar način za povećanje prihoda i sigurnosti u mirovini i u ranijoj dobi.

„Kada stekne uvjete za mirovinu, osiguranik odabire mirovinsko osiguravajuće društvo u koje prenosi svoja uštedena sredstva iz mirovinskog fonda kojeg je do tada bio član te izabire oblike isplate mirovine.

1. doživotna starosna mirovina
2. prijevremena starosna mirovina
3. promjenjiva mirovina
4. djelomična jednokratna isplata“ (HZMO, 2016.)
5. Ostali oblici

„Ukupna kapitalizirana sredstva na računu preminulog člana s pripadajućim državnim poticajima su nasljedna. Nasljednika odabire član prilikom sklapanja ugovora o štednji“ (RMF, 2017.). Kod isplata trećeg stupa, npr. u 2014. godini je bilo 14.706 korisnika, a u 2015. je bilo 14.285 korisnika što bilježi pad ulaganja u III. mirovinski stup. Početkom veljače 2017. zabilježeno je oko 280 tisuća osiguranika u 3. stupu.

„U 2016., prinosi u 3. stupu su se kretali od 5,1-11%, dok je imovina iznosila 4,2 mlrd. kuna.“ (Pressreader, 2016.)

3.3. Mirovinski fondovi u RH

„Mirovinski fondovi (posebna vrsta investicijskih fondova) su ugovorne štedne organizacije u kojima se novčana sredstva pribavljaju uplatama, odnosno doprinosima članova za njihova radnog vijeka.“ (Wikipedia, 2014.) Poslije odlaska člana u mirovinu, obećana mu je redovna mjesečna isplata svojih uštedenih sredstava zajedno s prinosima. Mirovinski fondovi u RH su utemeljeni mirovinskom reformom 2002. godine, a započeli su sa radom 30.4. 2002. godine.

Razlikuju se obvezni od dobrovoljnih mirovinskih fondova, ovisno o stupu mirovinskog sustava za koji se prikupljaju novčana sredstva. Kod dobrovoljnih (3. stup mirovinskog sustava), fondovi mogu biti otvoreni ili zatvoreni. Svi građani RH mogu biti članom otvorenog fonda, a u zatvorenome fondu može biti poslodavac, sindikat ili udruga samostalnih djelatnosti.

Od 21.8.2014. počele su sa radom nove kategorije fondova A, B i C koje su do danas ne promijenjene. Prema Zakonu o obveznim mirovinskim fondovima iz 2014. „mirovinski fondovi kategorije A, B, C su kategorije mirovinskih fondova kojima upravlja isto mirovinsko društvo. Mirovinski fondovi različitih kategorija imaju različite strategije ulaganja. Preuzeti rizik treba biti najmanji u fondu kategorije C, a najveći u mirovinskom fondu kategorije A“

(NN 19/14). Osiguranici kojima je ostalo 10 godina do umirovljenja ne smiju biti u rizičnijem A fondu, već su prebačeni u B ili C, ovisno o njihovom odabiru. Kategorije A, B i C se razlikuju po ograničenjima članstva s obzirom na njihovu životnu dob, po ograničenjima ulaganja te po investicijskoj strategiji.

3.3.1. Obvezni mirovinski fond kategorije A

„Namijenjen je mladim osiguranicima II. stupa koji ga mogu odabrati u roku od 6 mjeseci od dana uspostavljenja obveznog mirovinskog osiguranja ako im je ostalo 10 ili više godina do ispunjenja dobnih uvjeta za stjecanje prava na starosnu mirovinu.“ (PBZCO, 2017.)

Imovina se ulaže u vrijednosne papire i instrumente tržišta novca izdavatelja iz RH, drugih država članica EU ili država članica OECD. „Najmanje 30% neto imovine fonda ulaže se u obveznice, najviše 55% neto imovine fonda ulaže se u dionice, najviše 50% neto imovine fonda u korporativne obveznice i komercijalne zapise i najmanje 40% neto imovine fonda u imovinu kojom se trguje ili koja se namiruje u kunama.“ (UMFO, 2015.)

2015. godine bilo je oko 5.100 članova obveznog mirovinskog fonda kategorije A.

3.3.2. Obvezni mirovinski fond kategorije B

„Namijenjen je osiguranicima srednje životne dobi koji ga mogu izabrati u roku od 6 mjeseci od dana uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja ako im je ostalo 5 ili više godina do ispunjenja dobnih uvjeta za stjecanje prava na starosnu mirovinu.“ (PBZCO, 2017.)

Imovina se ulaže u vrijednosne papire i instrumente tržišta novca izdavatelja iz RH, drugih država članica EU ili država članica OECD. „Najmanje 50% neto imovine fonda ulaže se u obveznice, najviše 35% neto imovine fonda u dionice, najviše 30% imovine fonda u korporativne obveznice i komercijalne zapise i najmanje 60% neto imovine fonda u imovinu kojom se trguje ili koja se namiruje u kunama.“ (UMFO, 2015.)

2015. godine bilo je oko 1,707 milijuna članova fonda kategorije B.

3.3.3. Obvezni mirovinski fond kategorije C

Osiguranici koji su blizu ulaska u mirovinu (5 godina prije umirovljenja) u mirovinu mogu izabrati fond kategorije C koji je i namijenjen takvoj vrsti osiguranika. „Osiguranici ga mogu izabrati u roku od 6 mjeseci od dana uspostavljanja obveznog mirovinskog osiguranja. Međutim, ako osiguranik u navedenom roku ne odabere fond, REGOS će ga po službenoj dužnosti rasporedit u jedan od fondova kategorije B“ (UMFO, 2015.). Cilj ovog fonda je očuvanje realne vrijednosti uštedevine budućem umirovljeniku.

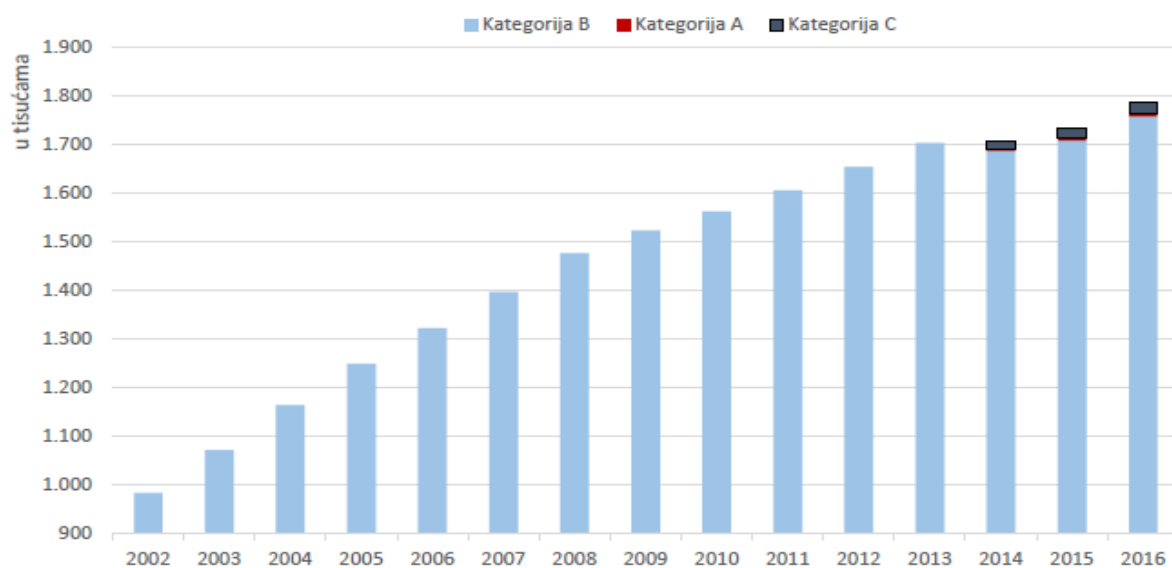
Imovina se ulaže u vrijednosne papire i instrumente tržišta novca izdavatelja iz RH, drugih država članica EU ili država članica OECD. „Najmanje 70% neto imovine fonda u obveznice ulaganje u dionice nije dozvoljeno, najviše 10% neto imovine fonda u korporativne obveznice i komercijalne zapise, najmanje 90% neto imovine fonda u imovinu kojom se trguje ili koja se namiruje u kunama.“ (UMFO, 2015.)

2015. godine bilo je oko 18.990 članova fonda kategorije C.

3.3.4. Članstvo i poslovanje u mirovinskim fondovima

Većina osiguranika ne odabire svojevrijemno fond, nego ih REGOS po isteku razdoblja za odabir rasporedi u jedan od postojećih fondova. Sada, u 2017. godini, čak 78,5% osiguranika nije svojevrijemno odabrala fond.

Grafikon 1. Broj članova OMF, 2002.-2016.

Izvor: HANFA, 2017.

Ukupan broj članova kategorije A, B i C od 2002. godine konstantno se povećavao. Do 2015. godine bilo je 1,731 mil., a u 2016. oko 1,784 mil. članova. „U lipnju 2016. godine 246.238 osiguranika bilo je u otvorenim dobrovoljnim mirovinskim fondovima (najviše članova je imao AZ, a najmanje Erste Plavi Expert)“ (direktno.hr. 2016).

„Prema godišnjem izvješću HANFE, u 2006. poslovala su 4 obvezna mirovinska fonda: AZ obvezni mirovinski fond, Erste Plavi obvezni mirovinski fond, PBZ Croatia osiguranje obvezni mirovinski fond, Raiffeisen obvezni mirovinski fond“ (HANFA, 2006.)

U 2017. godini posluje:

- 15 obveznih mirovinskih fondova kategorije:
 - A (MIREX A, AZ- A, Erste Plavi A, PBZ CO- A i Raiffeisen OMF- A)
 - B (MIREX B, AZ- B., Erste Plavi B, PBZ CO- B, Raiffeisen OMF- B)
 - C (MIREX C, AZ- C., Erste Plavi C, PBZ CO- C, Raiffeisen OMF- C)
- 6 dobrovoljnih otvorenih mirovinskih fondova (Raiffeisen DMF, AZ Profit, Croatia osiguranje, AZ Benefit, Erste Plavi Expert i Erste Plavi Protect) (HR-portfolio, 2017.)

3.4. Zakonske mogućnosti ulaganja i prinosi u mirovinskim fondovima

„Imovina mirovinskog fonda se može ulagati u skladu s odredbama Zakona sa svrhom povećanja ukupnog prinosa od ulaganja isključivo u korist članova mirovinskog fonda uz uvažavanje slijedećih načela:

- sigurnosti ulaganja imovine mirovinskog fonda, zakonitosti
- raznolikosti ulaganja, smanjenja rizika ulaganja
- održanja odgovarajuće likvidnosti, lojalnosti i skrbi“ (NN, čl. 68/69)

Zakonske odredbe u Hrvatskoj propisuju strukturu ulaganja obveznih mirovinskih fondova. Propisane su količina i vrsta domaćih i inozemnih vrijednosnih papira u koje obvezni mirovinski fondovi smiju ulagati. Na inozemna tržišta kapitala može se ulagati jedino u vrijednosne papire izdavatelja čije je sjedište u nekoj od članica EU ili članica OECD-a. Do ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju u inozemnu imovinu moglo se ulagati najviše 20% imovine mirovinskog fonda. Od ulaska u EU nema ograničenja. „Također, imovina mirovinskog fonda morala se ulagati u vrijednosne papire čiji je izdavatelj RH, odnosno HNB najmanje do 50% imovine mirovinskog fonda. Zbog zaštite imovine mirovinskog fonda, kod

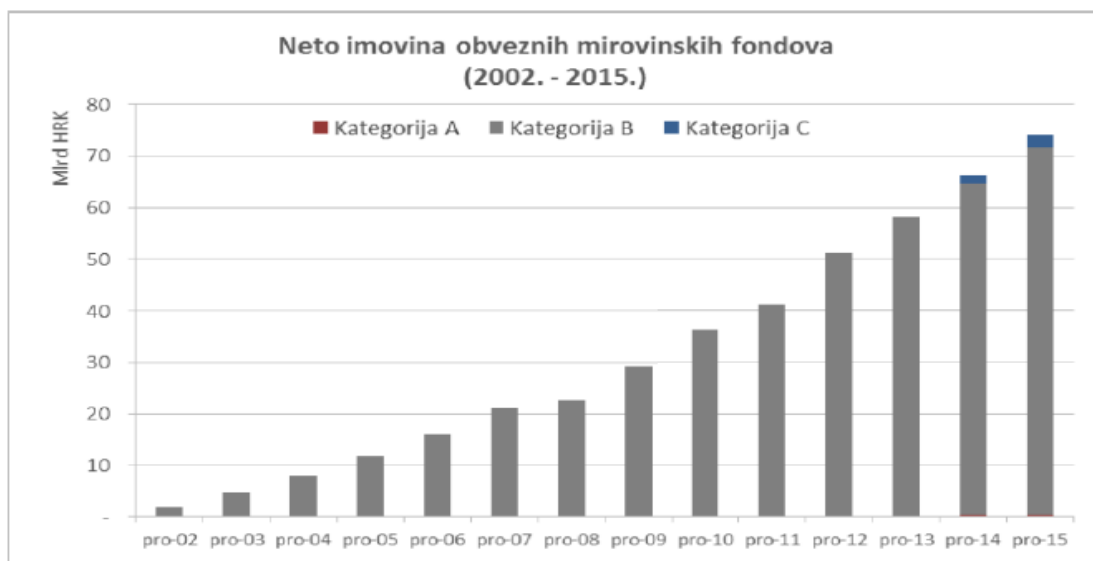
ulaganja su se upotrebljavati terminski ugovori, opcije i ostali izvedeni financijski instrumenti.“ (čl. 69.c. NN 51/2013)

Mirovinskom društvu je zabranjena prodaja bilo kakve imovine mirovinskog fonda članovima uprave i nadzornog odbora mirovinskog društva, banci skrbniku te bilo kojoj drugoj osobi koja je povezana osoba s navedenim fizičkim ili pravnim osobama. Također, zabranjeno je i kupovanje imovine od bilo koje fizičke ili pravne osobe koje imaju veze s mirovinskim društvom ili mirovinskim fondom, kao i davanje kredita ili jamstva svim fizičkim ili pravnim osobama.

Ulaganja i prinosi u mirovinskim fondovima neprestano rastu s godinama. Rast prinosa, odnosno neto imovine obveznih mirovinskih fondova od 2002. do 2015. je vidljiv u sljedećem grafikonu br. 2. Najviše se ulaže u državne obveznice, ulaganja u domaće i otvorene investicijske fondove znatno se povećavaju dok su ulaganja u inozemne vrijednosne papire relativno manja. U 2015. godini, ostvareni prinosi za članove obveznih mirovinskih fondova bili su zadovoljavajući. Prema izvještaju o radu OMF, „na kraju 2015. godine neto imovina obveznih mirovinskih fondova iznosila je oko 74 mlrd. kn.“ (Izvještaj o radu OMF, 2015.)

Nakon 15 godina rada, 2016. je također još jedna u nizu uspješnih godina za obvezne mirovinske fondove. Prosječan prinos bio je 6,19%. „Ukupna neto imovina fondova iznosila je oko 83 mlrd. kn (61 mlrd. prikupljena doprinosima zaposlenih, a 22 mlrd. su zarada od ulaganja)“ (Pressreader, 2016.). 4 OMF kategoriji B na sto uloženi kuna prošle 2016. godine su ostvarila 6,19 kuna zarade, a „ovisno o fondovima prinos se kretao od 5,74-8,52%.

Grafikon 2. Neto imovina OMF, 2002.-2015

Izvor: HANFA, 2016.

3.5. Društva za osiguranje u mirovinskom sustavu u RH

Udruženja društva za osiguranje i sama društva za osiguranje dio su ukupnog mirovinskog sustava. Hrvatski ured za osiguranje- HUUO priključio se mirovinskoj reformi u RH. Takva društva za osiguranje važna su kod upravljanja i vođenja mirovinskih fondova jer oni pružaju usluge zdravstvenog osiguranja, skrbi za starije osobe, isplate kapitaliziranih mirovina te su pružatelji štednje za mirovinu kroz različite oblike životnog osiguranja. (HUUO 2012:18)

„Hrvatski ured za osiguranje predložio je nadležnim ministarstvima i predstavio u medijima strateški pristup oblikovanju dobrovoljne štednje za mirovinu i isplate kapitaliziranih mirovina postavljen na pet inicijativa koje čine:

1. financijska pismenost
2. definiranje karakteristika dobrovoljne štednje za mirovinu i isplata kapitaliziranih mirovina
3. prilagodba zakonskog i regulatornog okvira,
4. formiranje jedinstvene ciljane poticajne politike
5. učinkovit nadzor, sigurnost i održivost“ (HUUO, 2012:19)

„Cilj inicijativa je ostvarenje održivog i efikasnog sustava dobrovoljne štednje za mirovinu i isplate kapitaliziranih mirovina te ujednačavanje pravila poslovanja svih pružatelja ovih usluga“ (HUUO, 2012:19). Financijska edukacija stanovništva je preduvjet održivog mirovinskog sustava, razvoja tržišta kapitala, financijskih institucija čime se ostvaruje ekonomski rast.

Društva za osiguranje imaju važnu ulogu kod II. stupa, potiču razvoj III. stupa (dobrovoljnu štednju za mirovinu), Važna su i za primjerenost isplata mirovina, kod isplata kapitaliziranih mirovina u EU, pa tako i u RH, te za održivost hrvatskog mirovinskog sustava. Važnost različitih oblika kapitalizirane štednje za mirovinu naglašena je pod utjecajem starenja stanovništva i ograničenjem proračunskih sredstava.

„Rastu životnih osiguranja pridonosi postupno jačanje svijesti građana da se sami pobrinu za sebe i svoju obitelj“ (Poslovni dnevnik, 2014.), iako Hrvatska uvelike zaostaje po tom pitanju u odnosu na druge europske zemlje.

4. VRSTE I ISPLATA MIROVINA, PRIHODI I RASHODI MIROVINSKOG SUSTAVA

4.1. Starosna mirovina na području mirovinskog sustava RH

„Pravo na starosnu i prijevremenu starosnu imovinu osiguranik stječe od dana kada su ispunjeni uvjeti za mirovinu, s time što se to pravo može ostvariti tek nakon prestanka osiguranja (zaposlenje, obavljanje obrtničke ili poljoprivredne djelatnosti i dr.)“ (HZMO, 2017.)

Pravo na starosnu mirovinu u 2009. godini, muškarac je stjecao kada je navršio 65 godina života i žena 60 godina života, uz uvjet minimalno 15 godina mirovinskog staža. Pravo na starosnu mirovinu imao je i muškarac zaposlen s nepunim radnim vremenom kada je navršio 65 godina života i žena 60 godina života, uz provedenih 15 godina u osiguranju. „U studenome 2010. propisano je prijelazno razdoblje od 20 godina (od 2010. do 2030. godine) u kojem pravo na starosnu i prijevremenu starosnu mirovinu žene mogu steći pod povoljnijim uvjetima“ (HZMO, 2010.). U 2011. godini žene su mogle pravo starosnu mirovinu ostvariti kada su napunile 60 godina i 3 mjeseca života i 15 godina mirovinskog staža, a danas u 2017. sa 61 godinu i 9 mjeseci i 15 godina staža.

„Od 1.1.2014. do 31.1.2030., pravo na starosnu imovinu osiguranik ima kada navrší 65 godina i 15 godina mirovinskog staža. Od 2014. do 2029. godine, pravo na starosnu imovinu prema povoljnijim uvjetima i s nižom starosnom dobi žene imaju prema podacima iz tablice br. 2.“ (HZMO, 2014.)

Tablica 2. Pravo na starosnu mirovinu

STAROSNA MIROVINA (najmanje 15 godina staža)					
godina	godine života			godine života	
	god.	mj.		god.	mj.
2014.	61	0	2024.	63	6
2015.	61	3	2025.	63	9
2016.	61	6	2026.	64	0
2017.	61	9	2027.	64	3
2018.	62	0	2028.	64	6
2019.	62	3	2029.	64	9
2020.	62	6			
2021.	62	9			
2022.	63	0			
2023.	63	3			

Izvor: HZMO, 2014.

Prema tablici br. 2, uz 15 godina staža, uvjet godina života za odlazak u starosnu mirovinu povećava se svake godine za 3 mjeseca. Takvo povećanje za 3 mjeseca nastaviti će se sve do kraja 2037. godine, a „od 1.1.2038. pravo na starosnu mirovinu, bez obzira na spol, imat će osiguranik kada navršši 67 godina života i 15 godina mirovinskog staža.“ (HZMO, 2017.)

Međutim, dobna granica starosne mirovine smanjuje se osiguranicima koji rade na radnim mjestima koji su opasni po zdravlje i život, te osobe s invaliditetom, npr. slijepo osobe, oboljeli od cerebralne paralize, multiple skleroze, gluhe osobe i ostalo.

„Pravo na starosnu mirovinu za dugogodišnjeg osiguranika ima osiguranik kada navršši 60 godina života i 41 godinu staža osiguranja“ (ZOMO, 2017.: čl. 35. NN 151/14). U tih 41 godinu staža osiguranja uračunava se staž osiguranja, ne i posebni staž.

4.2. Prijevremena starosna mirovina na području mirovinskog sustava RH

„Sustav mirovinskog osiguranja RH je naslijedila je od bivše države te ga je nakon određenog vremena reformirala i prilagodila novonastalim gospodarskim i demografskim uvjetima. RH je u razdoblju od 1968. do 1971. godine, uz određene promjene u društvenom uređenju države, koje su dale veći stupanj samostalnosti u odlučivanju federalnim jedinicama, pa tako i na području uređenja socijalne sigurnosti građana, od početka uređenja svojeg sustava mirovinskog osiguranja, građanima omogućila, uz ostvarivanje prava na starosnu mirovinu i ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu“ (Baloković, 2010:62).

Pojedini radnici nisu mogli odraditi propisani vijek rada i ispuniti uvjete za starosnu mirovinu, odnosno nisu mogli istovremeno navršiti potrebnu starosnu dob za ostvarivanje prava na starosnu mirovinu i propisani uvjet mirovinskog staža. „Razlog tome je što su oni u vrlo ranoj dobi počeli raditi, a ipak su do dobi od 50, odnosno 55 godina odradili 30, odnosno 35 godina staža. Stoga, opredijelilo se da je takvim radnicima potrebno osigurati odgovarajući stupanj socijalne sigurnosti, bez obzira na to što i do 5 godina ranije završavaju svoj radni vijek“ (Baloković S. 2010:62). U mirovinskom sustavu RH, takva odluka je ostala ali uz određene promjene do danas.

2007. godine, promijenio se „način određivanja visine prijevremene starosne mirovine, izmjenom polaznog faktora za određivanje prijevremene starosne mirovine. Prema Baloković,

S., spomenute izmjene trebale su dati rezultata u sljedećem srednjoročnom razdoblju“ (Baloković, 2010:62). Međutim, mirovinski sustav je i nakon toga bio u neravnoteži.

Prema Zakonu o izmjenama i dopunama ZOMO koji je stupio na snagu 1. studenog 2010., „ukupan godišnji priljev prijevremenih umirovljenika u narednim godinama trebao se smanjivati, s obzirom na postrožene uvjete za ostvarivanje prava na prijevremenu starosnu mirovinu i izmjene načina njenog određivanja.“ (NN, 121/10)

„Od 1.1.2014. do 31.1.2030., pravo na prijevremenu starosnu imovinu osiguranik ima kada navrši 60 godina i 35 mirovinskog staža. Od 2014. do 2029. godine, pravo na prijevremenu starosnu imovinu prema povoljnijim uvjetima i s nižom starosnom dobi žene imaju prema podacima iz tablice br. 3.“ (HZMO, 2014.)

Tablica 3. Pravo na prijevremenu mirovinu kod žena

PRIJEVREMENA STAROSNA MIROVINA				
godina	godine života		godine staža	
	god.	mj.	god.	mj.
2014.	56	0	31	0
2015.	56	3	31	3
2016.	56	6	31	6
2017.	56	9	31	9
2018.	57	0	32	0
2019.	57	3	32	3
2020.	57	6	32	6
2021.	57	9	32	9
2022.	58	0	33	0
2023.	58	3	33	3
2024.	58	6	33	6
2025.	58	9	33	9
2026.	59	0	34	0
2027.	59	3	34	3
2028.	59	6	34	6
2029.	59	9	34	9
2030.	60		35	

Izvor: HZMO, 2014.

Prema podacima iz tablice br. 3., uvjet starosne dobi povećava se za 3 mjeseca svake godine, što će biti do 31.12.2037. godine, a „od 1.1.2038. godine pravo na starosnu imovinu, bez obzira na spol, osiguranik će imati kada navrši 62 godine života i 35 godina mirovinskog staža.“ (HZMO, 2014.)

„Visina prijevremene starosne imovine trajno se smanjuje za svaki mjesec ranijeg ostvarivanja prava na mirovinu prije navršenih godina života osiguranika propisanih za stjecanje prava na starosnu imovinu.“ (HZMO, 2017.)

Tablica 4. Smanjenje visine prijevremene starosne mirovine osiguranika po mjesecu

Navršene godine mirovinskog staža	Smanjenje visine mirovine po mjesecu
35	0,34 %
36	0,32 %
37	0,030 %
38	0,25 %
39	0,15 %
40	0,10 %

Prilagođeno prema: Statističke informacije HZMO, 2017.

Od 2014. do 31.1.2030. „žene kod stjecanja prava na prijevremenu starosnu mirovinu imaju polazni faktor za određivanje mirovine“ (HZMO, 2014.), a u 2016. godini je iznosio:

Tablica 5. Smanjenje visine prijevremene starosne mirovine žena po mjesecima 2016.

Navršene godine mirovinskog staža	Smanjenje visine mirovine po mjesecu
I do 32 godine i 6 mjeseci	0,34 %
33 godine i 6 mjeseci	0,32 %
34 godine i 6 mjeseci	0,030 %
36 godine i 6 mjeseci	0,25 %
37 godine i 6 mjeseci	0,15 %
38 godine i 6 mjeseci	0,10 %

Prilagođeno prema: Statističke informacije HZMO, 2017.

Iz tablice 5. i 6. može se uočiti da je kod smanjenja visine prijevremene starosne mirovine i za muškarce i za žene isti polazni faktor (u postotku), iako njihove godine za odlazak u prijevremenu mirovinu nisu iste. Muškarci u mirovinu najranije idu sa 35 godina mirovinskog staža, dok žene sa 31 godinu staža.

U 2015. godini, približno 12.000 osiguranika je otišlo u prijevremenu mirovinu.

4.3. Invalidska mirovina na području mirovinskog sustava RH

„Za ostvarivanje prava na invalidsku mirovinu mora postojati djelomični ili potpuni gubitak radne sposobnosti te uvjet staža. Ako zbog bolesti ili ozljede izvan zaposlenja nastane bilo kakav gubitak radne sposobnosti (do svoje navršene 65 godine) onda zaposlenik stječe pravo na invalidsku mirovinu pod uvjetom da mu navršeni mirovinski staž pokriva najmanje 1/3 radnog vijeka.“ (HZMO, 2017.)

„Nezaposlene osobe (ako nisu u osiguranju) koje izgube radnu sposobnost prije podnošenja zahtjeva za mirovinu imaju pravo na mirovinu od dana nastanka invalidnosti pod uvjetom da je zahtjev proveden u roku od 6 mjeseci otkad je nastala određena invalidnost. Međutim, ako je zahtjev podnesen nakon isteka navedenog roka, osiguranik ima pravo na mirovinu najranije 6 mjeseci unatrag računajući od prvog dana do idućeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva. Korisniku prava na invalidsku mirovinu zbog opće nesposobnosti za rad i korisniku prava na invalidsku mirovinu zbog potpunog gubitka radne sposobnosti koji je prouzročen bolešću prevodi se to pravo na starosnu mirovinu muškarcu s navršениh 65 godina života“ (HZMO, 2017.). U 2015. godini žene su imale to pravo s navršениh 61 godinu i 3 mjeseca, u 2016. godini sa 61 godinu i 6 mjeseca. Sada u 2017. godini, ovo pravo žene stječu kada navrše 61 godinu i 9 mjeseci.

4.4. Obiteljska mirovina na području mirovinskog sustava RH

„Članovi obitelji umrlog osiguranika imaju pravo na obiteljsku mirovinu ako je osiguranik nakon kojeg ostvaruju pravo na mirovinu navršio najmanje 5 godina radnog staža osiguranja ili najmanje 10 godina mirovinskog staža (radnog i posebnog staža, npr. u domobranima) ako je ispunjavao uvjete dužine mirovinskog staža za stjecanje prava na invalidsku mirovinu, ako je bio korisnik starosne, prijevremene starosne ili invalidske mirovine ili je bio korisnik prava na profesionalnu rehabilitaciju.“ (HZMO, 2017.)

Članovi obitelji koji imaju pravo na obiteljsku mirovinu su npr. :

- Udovica, udovac, izvanbračni drug, životni partner ili neformalni životni partner
- Dijete sa statusom osobe s invaliditetom
- Dijete mlađe od 15 godina u slučaju smrti roditelja i ima pravo na korištenje te mirovine do svoje 18. godine tijekom redovitog školovanja i ako je bez posla
- Otac, majka, očuh, maćeha, životni partner roditelja i posvojitelj (HZMO, 2017.)

4.5. Isplata mirovina korisnicima mirovinskog sustava

„Mirovine i mirovinska primanja utvrđuju se u mjesečnoj svoti i isplaćuju se unatrag za svaki mjesec. U slučaju smrti korisnika mirovine, nasljednicima se isplaćuju dospjela, a neisplaćena mirovinska primanja i to cijela mirovina za mjesec u kojem je korisnik mirovine umro, pod uvjetom da nasljednici dostave mjerodavnoj područnoj službi/ uredu Zavoda koji je isplaćivao mirovinu rješenje o nasljeđivanju.“ (HZMO, 2017.)

Mirovine su se prije mogle isplaćivati korisnicima na adresu putem Hrvatske pošte, a od 1.1.2014. isplaćuju se u RH ili u inozemstvo putem banaka. Ako se korisnik koji je dosad primao starosnu ili prijevremenu mirovinu zaposli, isplata te mirovine se prekida jer opet ima obvezu prema osiguranju, dok se korisniku koji je primao invalidsku mirovinu ta mirovina ne prekida, već se određuje nova visina mirovine za vrijeme obavljanja određenog posla. Dodatak na mirovinu isplaćuje se uz mirovinu, međutim, pravo na taj dodatak nemaju npr. umirovljene vojne osobe, policijski službenici, zastupnici Hrvatskog sabora, politički zatvorenici, korisnici najviše, osnovne, obiteljske mirovine i ostali.

U današnjim uvjetima teške financijske krize u sustavu javnih financija, sve veća isplata mirovina, a manja uplata novca osiguranika, predstavlja povećanje javnog duga u budućnosti. Navedena financijska poteškoća s kojima se suočava hrvatski mirovinski sustav stvara pritisak na prosječnu visinu mirovina u Hrvatskoj. Niske mirovine muče većinu umirovljenika na području Hrvatske.

„3. studenog 2008. započela je isplata razlike mirovina za tri skupine korisnika, odnosno korisnike najniže mirovine, prijevremene starosne mirovine i invalidske mirovine zbog profesionalne nesposobnosti za rad za vrijeme zaposlenja, koji su mirovine ostvarili od 1. siječnja 1999. Prosječna prijevremena starosna mirovina u 2008. iznosila je oko 2.250 kn.“ (HZMO, 2008.)

Aktualna vrijednost mirovine- AVM je utvrđena svota mirovine za 1 osobni bod. Na temelju članka 88. i 94. Zakona o mirovinskom osiguranju, konačna stopa usklađivanja AVM koja se primjenjuje od 1.1. svake godine, počevši od 1.1.2017. odredit će se u visini razlike između stope godišnjeg rasta mirovine (rotirajući omjer stopa indeksa potrošačkih cijena i bruto plaće svih zaposlenih u RH u prošloj godini u odnosu na godinu koja joj prethodi, 70:30, 50:50 ili 30:70, tj. koja je povoljnija) i stope usklađivanja AVM utvrđene 6 mjeseci prije toga dana, tj. od 1.7. kalendarske godine (fiksna formula 50:50%) (NN, 157/13, 151/14)

Od 1. srpnja 2008. AVM je iznosila 56,30 kn, dobivena prošlom aktualnom vrijednošću od 54,11 i usklađenom s postotkom od 4,05%. Do 2014. AVM je porasla za 4,62 u odnosu na 2008 te je iznosila 60,92 kn. „Od 1.7.2016. uvedena je nova AVM za 1 godinu mirovinskog staža i tada je iznosila 61,59 kn“ (HZMO). Na temelju članka 88. stavka 8. Zakona o mirovinskom osiguranju, AVM od 1. siječnja 2017. iznosi 61,99 kn. (NN, 157/13, 151/14)

Od 1. siječnja 2017. vrijednost najniže mirovine za jednu godinu mirovinskog staža iznosi 60,10 kn.(HZMO,2017.)

Tablica 6. Prosječna hrvatska mirovina na kraju godine

Godina	Ukupna starosna mirovina u kn (starosna+ prijevremena)	Invalidska mirovina u kn	Obiteljska mirovina u kn	UKUPNO
2010	2.373,39	1.924,41	1.847,81	2.158,59
2011	2.373,95	1.924,78	1.847,44	2.165,83
2012	2.432,36	1.950,04	1.870,86	2.183,75
2013	2.437,95	1.975,91	1.889,22	2.225,62
2014	2.437,99	1.964,61	1.888,19	2.231,35
2015	2.438,08	1.843,67	1.881,66	2.238,17
2016	2.452,88	1.844,37	1.881,62	2.251,45

Prilagođeno prema: Statističke informacije HZMO, 2010.-2016.

Prema podacima iz tablice br. 6, visine prosječnih mirovina u RH svake godine su bile u blagom porastu, te je do 2016. godine ukupna prosječna mirovina iznosila 2.251,45 kn. U 6 godina prosječna mirovina je porasla za 92,86 kn.

Za isplatu mirovina u 2017. godini, HZMO-u nedostaje oko 15 milijardi kuna, te se redovito pokriva iz proračuna, što je jedan od glavnih utjecaja na makroekonomsku neravnotežu (tportal, 2017.). Povremene promjene u sustavu koje idu u smjeru da se dijelom vrati dug, a dijelom povećaju mirovine dovele su do toga da se financijska situacija u sustavu nije bitno popravila, a problem primjerenosti mirovina sve više pritišće sustav.

4.6. Prihodi i rashodi hrvatskog mirovinskog sustava

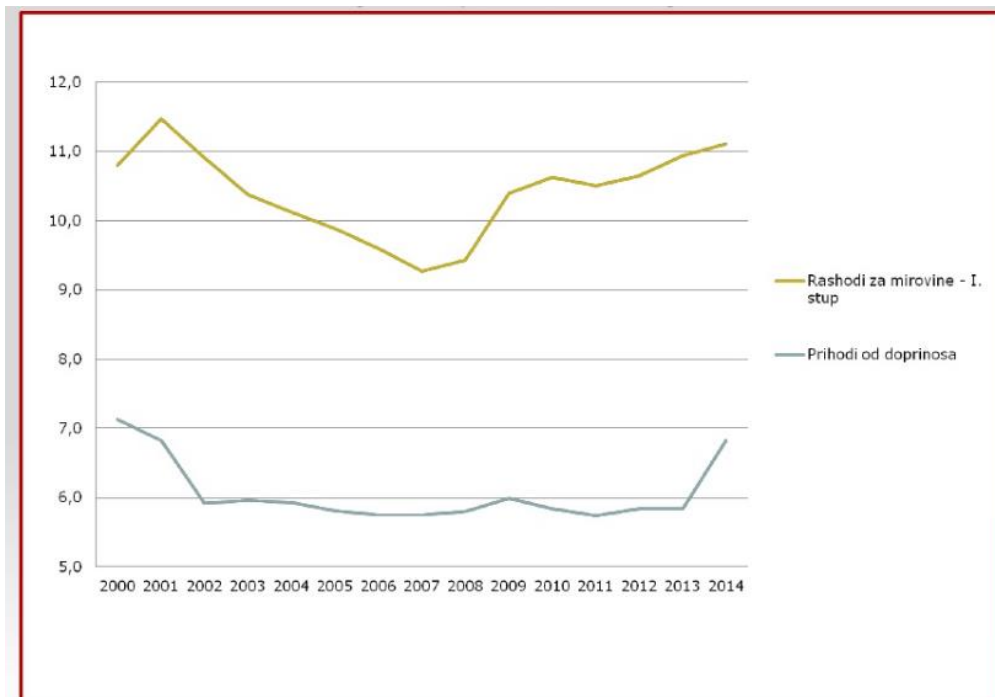
Mirovinski izdaci pokrivaju se iz prihoda doprinosa mirovinskog sustava. Hrvatski mirovinski sustav se u velikoj mjeri financira iz općih prihoda države. Posljedica tome je neravnomjeran odnos broja zaposlenika i umirovljenika te niska razina prosječnih mirovina.

Starenje populacije povećava troškove javnog mirovinskog sustava čime se smanjuju mirovinski izdaci. Smanjenju mirovinskih izdataka u BDP-u do 50% doprinosi razina mirovine, omjer mirovine i ovisnosti te učinak zapošljavanja

Kao što je već navedeno, rat i tranzicija snažno su pogoršali stanje hrvatskog mirovinskog sustava. „Prema službenim procjenama Vlade Republike Hrvatske ukupna ratna šteta iznosila je 65 milijardi 330 milijuna i 635 tisuća DEM. Od toga, materijalna šteta činila je 40,2%, troškovi rata 26,1%, zdravlje ljudi 33,7%“ (Družić, 2004:58) što je uvelike povećalo i rashode mirovinskog sustava.

Smanjivanje mirovina ostvarenih pod povoljnim uvjetima završen je proces stjecanja novih braniteljskih mirovina, a uz pojavu ekonomskih i proračunskih teškoća uvedene su mjere uz smanjenje izdataka.

Dijagram 1. Rashodi za mirovinu i prihodi od doprinosa 2000.-2014. (I. stup, udio u BDP)

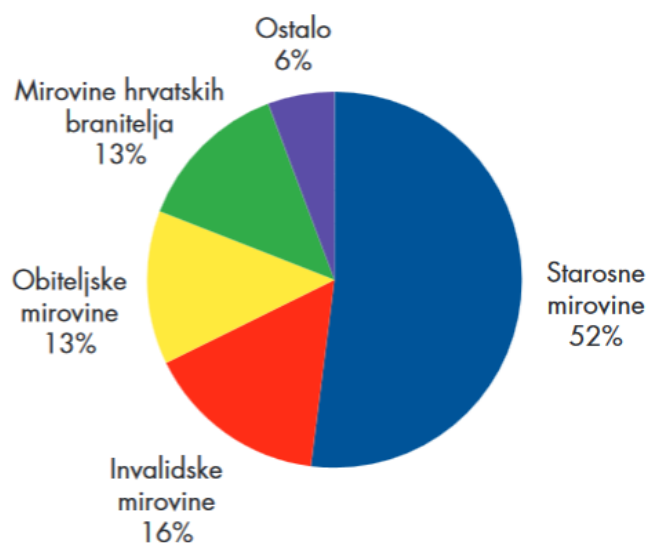
Izvor: MRMS, 2014.

Prema dijagramu br. 2, rashodi za mirovine I. stupa do 2001. su rasli, a prihodi od doprinosa su bili u padu. Međutim, nakon 2001. rashodi su se drastično smanjivali sve do 2007. i tada su ukupni rashodi iznosili 29,86 mlrd. kuna, dok su prihodi od doprinosa u minimalnom udjelu varirali tijekom godina. „Rashodi za mirovine i mirovinska primanja godine povećali su se sa 32,8 mlrd. u 2008. na 34,4 mlrd. u 2009. godini (za 1,6 mlrd. kuna), dok su se prihodi od doprinosa smanjili za 316. mil kuna“ (Bađun, 2010:3). Udio u BDP-u 2009. iznosio je 10,25%. Razlika između prihoda i rashoda za mirovine u odnosu na 2008. godinu bila je veća za 16%. 2010. godine udio mirovinskih troškova u BDP-u bio je 10,6% pa su izdaci bili visoki (35,48 mlrd. kn), dok je doprinosima prikupljeno 19,15 mlrd. kn.

„Razlog niskih ukupnih prihoda javnog mirovinskog sustava u Hrvatskoj leži u niskoj stopi zaposlenosti.“ (Vukorepa, I., et. al. 2011:23).

„1.4.2014. izmijenjen je sustav doprinosa za mirovinsko osiguranje temeljem beneficiranog radnog staža prema kojem se omogućio izlazak članova obveznih mirovinskih fondova te prijenos sredstava u državni proračun“ (HZMO, 2014.). Veliki rast mirovinskih izdataka uz pad prihoda od mirovinskih doprinosa uvjetuje poteškoće u mirovinskom proračunu, ponajprije kod isplata tekućih mirovina.

Grafikon 3. Planirani rashodi za mirovine u 2014. godini

Izvor: DZS, Raiffeisen istraživanja, 2014.

Planirani rashodi za mirovine u 2014. godini iznosili su približno 36,370 mlrd. kuna, a najvećim dijelom čine ih starosna, prijevremena starosna, invalidska, obiteljska i braniteljska mirovina. Prema grafikonu broj 4. vidi se da su polovicu rashoda činile starosne mirovine za 52%, invalidske 16%, dok su obiteljske i braniteljske mirovine podjednake (13%).

Kako se gospodarska kriza nije smanjila niti u 2014. i 2015. godini, nastavljen je nepovoljan trend povećanja mirovinskih rashoda u BDP-u, iako se u 2014. mirovine nisu usklađivale najviše zbog prosječnih plaća u RH. „U 2015. mirovine su usklađene za 0,3%, osim mirovina odnosno dijelova mirovina ostvarenih odnosno određenih prema posebnim propisima pod povoljnijim uvjetima, koje se financiraju iz državnog proračuna. Usklađivanje je uvjetovano povoljnim gospodarskim kretanjima te se udio mirovinskih rashoda u BDP-u povećao na 11,57%.“ (HZMO, 2015.)

„U 2015. godini rashodi za mirovine iznosili su 36.682.000., a do 2016. su porasli na 36.805. mlrd. kuna. U istoj godini, udio mirovinskih rashoda u BDP-u iznosio je 10,7%.“ (HZMO, 2015.) „Prema procjenama, da bi se pokrio trošak povećanja broja umirovljenika, u 2017. godini, iz poreznih prihoda morat će se osigurati dodatnih 17 mlrd. kuna.“ (Glas Slavonije, 2017.)

Slijedom navedenog, rashodi za mirovine konstantno rastu iz godine u godinu, a takav rast očekuje se i u skoroj budućnosti.

5. (DEMOGRAFSKA) KRETANJA U MIROVINSKOM SUSTAVU RH

5.1. Demografske i sistemske teškoće mirovinskog sustava

„Analize mirovinskih sustava u RH ukazivale su na nedostatnost sustava temeljenog na međugeneracijskoj solidarnosti, prvenstveno s aspekta demografskih promjena, te na nužnost osobne štednje za mirovinu“ (Croatia Osiguranje, 2009.). Do prije više od 15 godina, zbog postojanja samo javnog hrvatskog mirovinskog osiguranja, rashodi za tekuće mirovine većinom su se financirali iz uplaćenih doprinosa osiguranika. Takav mirovinski sustav dospio je u ogromnu krizu jer isplata mirovina nije bila moguća samo iz uplaćenih doprinosa osiguranika. Time su nastali manjkovi pa se država počela zaduživati na domaćem ili inozemnom financijskom tržištu.

Najvažniji razlozi teškoća u hrvatskom mirovinskom sustavu grupiraju se u dvije skupine:

1. demografski
2. sistemski. (Bejaković, 2011:82)

Demografski razlozi vezani su za prirodni prirast i starenje stanovništva, a prisutni su u svim srednje razvijenim i visokorazvijenim zemljama. Udio stanovnika starijih od 65 godina (u RH ih danas ima oko 70%) raste uslijed povećanog očekivanog trajanja života, uz smanjenje broja novorođenih.

Od 90-ih godina 20. st. demografska slika RH povezana je sa neprekidnom depopulacijom, odnosno procesom starenja stanovništva te negativnim prirodnim prirastom koji bilježi neprekinute negativne vrijednosti. Time je stvorena generacijska neravnoteža. Prema podacima Svjetske banke „prosjeck očekivanog trajanja života za EU-15 2008. godine iznosio je 78 godina za muškarce i 83 godine za žene“ (World Development Indicators, 2010.), a prema Državnom zavodu za statistiku u Hrvatskoj je „iste godine bio 72 godine za muškarce i 80 godina za žene. U Hrvatskoj se udio stanovništva starijeg od 65 godina starosti povećao s 11,9% u 1991. na 15,7% u 2001., s procjenama na oko 25-32% do 2051.“ (DZS, 2008.)

Od 2000. do 2008., u RH je zabilježen pozitivan migracijski saldo (razlika između ukupno doseljenog stanovništva i ukupnog odseljenog stanovništva). Međutim, od 2009. do 2013. godine ostvaren je negativan migracijski saldo. U 2013. godini, osim najvećeg broja

odseljenih stanovnika, zabilježen je i pad broja umrlih te veliki pad broja rođenih ispod 40.000, što je dotad zabilježen najveći broj unazad 6 godina.

Slijedom navedenoga, došlo je do promjene dobne piramide kako je i Bejaković, P. predvidio, da će „do sredine 21. stoljeća dobna piramida najvjerojatnije izgledati kao urna što znači da će biti šira u ovom gornjem dijelu negoli u donjem“ (Bejaković, 2011:2). Time dolazi i do smanjivanja broja osoba u radnoj dobi, pada zaposlenosti te pogoršanja odnosa broja umirovljenika i osiguranika. Učestalo prijevremeno umirovljenje i odlasci u invalidsku mirovinu, te znatno smanjivanje broja osiguranika zbog zatvaranja poduzeća i ograničenih mogućnosti zapošljavanja još su jedan od razloga koji stvaraju poteškoće u mirovinskom sustavu u RH. „Mirovinski je sustav postao skup način ublažavanja socijalnih teškoća i nezaposlenosti i sve je teže obavljao osnovnu zadaću: smanjenje rizika starosti, invalidnosti i smrti.“ (Jutarnji list, 2016.)

„Sistemske razlozi vezani su za prirodu i obilježja sustava međugeneracijske solidarnosti“ (Bejaković, 2011:3). U vrijeme osnivanja mirovinskog sustava u RH, osiguranici su plaćali doprinose po niskim stopama, ali sada primaju mirovine po mnogo većim stopama doprinosa. Velike stope nametnute su sadašnjim zaposlenim osobama. „Izravna povezanost mirovinskih doprinosa ne postoji, kao i isplata jer se sve uplate troše za održavanje današnje generacije umirovljenika, dok nezadovoljstvo umirovljenika raste jer su suočeni s osnovnim postojećim problemima, većina bez dodatnih prihoda i onih koji su dospjeli ispod granice siromaštva.“ (Bejaković, 2011:3)

Također, ne postoji garancija da će hrvatski mirovinski sustav koji je dostupan današnjim umirovljenicima, biti dostupan i sljedećim, pogotovo ako se trebaju isplaćivati mirovine velikom broju umirovljenika.

5.2. Udio zaposlenog stanovništva u RH

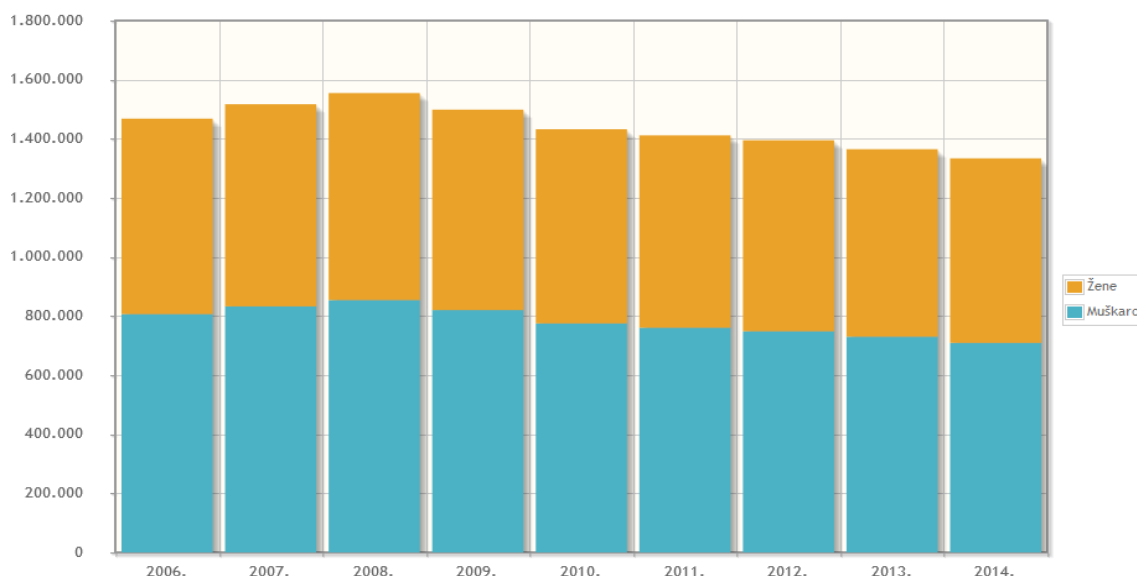
Na stabilnost mirovinskog sustava najvećim dijelom utječe stopa zaposlenosti (udio zaposlenih u stanovništvu). Kada je riječ o broju zaposlenih u Hrvatskoj, hrvatska statistika i dalje ima problema. Stopa zaposlenosti u RH je manja od bilo koje druge zemlje članice EU.

U posljednjih deset godina 90-og stoljeća nije bila posvećena odgovarajuća pozornost politici zapošljavanja te izobrazbi zaposlenih, što se bitno odrazilo i na veličinu i strukturu

zaposlenih. „Od 1999. postupno su poduzimane mjere zadržavanja broja zaposlenika“ (Analiza ljudskih resursa i organizacije HZMO, 2001.). Međutim, smanjenje iz godine u godinu je raslo pa je tako i 2002. godine bilo manje zaposlenika za 1,2% u odnosu na 2001. godinu. 2006. godine broj zaposlenika u odnosu na 2005. bio je manji za 0,6%.

Najveća stopa zaposlenosti bila je 2008., a do 2010. u dobnoj skupini između 15. do 64. godine stopa zaposlenosti iznosila je 54,1% što pokazivalo da polovica stanovništva ne radi. Kao posljedica toga najviše su utjecale ekonomske i financijske krize koje su se najviše zadržale u RH. Do 2014., stopa zaposlenosti blago se povećala za 0.5 posto u odnosu na 2010. (na 54.6%). Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, „2015. je bilo ukupno 1,361 mil. zaposlenika što čini porast zaposlenika u odnosu na prethodnu godinu kada je bilo 1,303 mil. zaposlenika. U 2016. ukupan broj zaposlenika bio je 1.401 mil. Prema novijim podacima, u siječnju 2017. zabilježeno je 1.342.521 mil. zaposlenih osoba. (DZS, 2017.)

Grafikon 4. Zaposlenost hrvatskog stanovništva po godinama i spolu 2006.-2014. godine

Izvor: DZS, 2015.

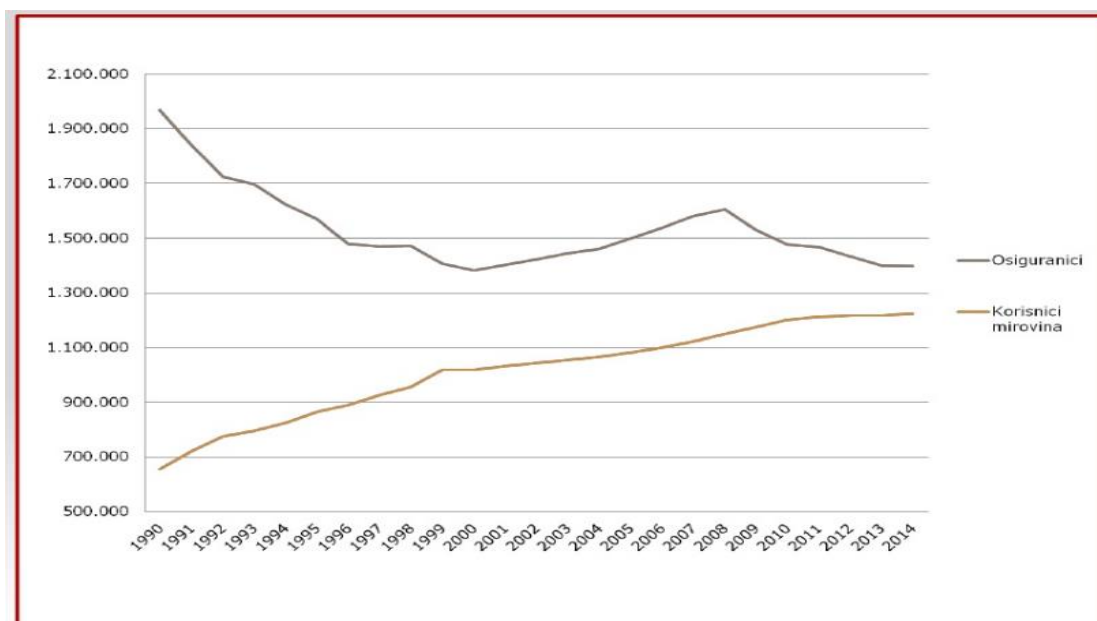
5.3. Kretanje broja aktivnih osiguranika i broja umirovljenika

Gospodarska kretanja, starenje stanovništva, jači gospodarski rast, pad stope nezaposlenosti te porast plaća utječe na broj aktivnih osiguranika i umirovljenika. Stroži uvjeti odlaska u prijevremenu mirovinu i invalidsku mirovinu jedan su od činitelja porasta

aktivnog stanovništva u dobi iznad 50 godina. Radna snaga u svim dobnim skupinama povećava se i porastom plaće. Uz umirovljenike koji su ostvarili uvjete za odlazak u mirovinu u Hrvatskoj treba pridodati i ukupan broj umirovljenika koji su uvjete za odlazak u mirovinu ostvarili u inozemstvu, a stekli su pravo da budu korisnici dijela mirovine i u Hrvatskoj.

„Krajem devedesetih godina prosječan godišnji broj rođenih iznosio je oko 50.000, što je oko 2.500 bilo manje od godišnjeg broja umrlih. Broj rođenih skoro je upola manji nego 1950. kada je prosječni broj rođenih iznosio oko 93.000. To je značilo da bi se samo eventualno povećanje stope fertiliteta tek za 20-ak godina počelo pozitivno odražavati na ponudu radne snage. Prema tome, sasvim su izvjesna negativna demografska kretanja i njihov nepovoljan utjecaj na kretanje broja osiguranika“ (NN 97/2003). Zbog umirovljenja brojnih naraštaja rođenih, a malog broja mladih radno aktivnih naraštaja, čak i uz punu zaposlenost, počeo se smanjivati broj zaposlenih odnosno broj osiguranika.

Dijagram 2. Omjer osiguranika i korisnika mirovina od 1990. do 2014. godine

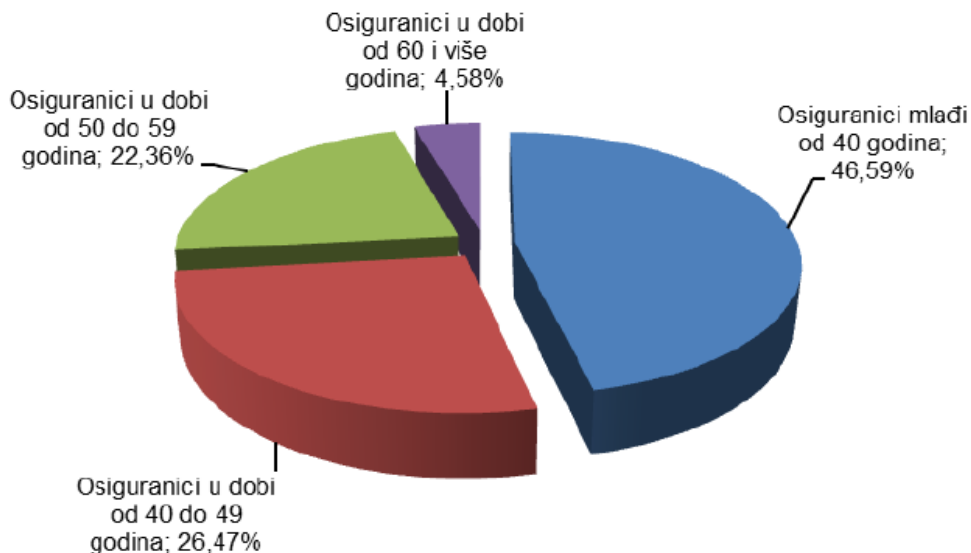

Izvor: MRMS, 2015.

Prema dijagramu br. 1, broj umirovljenika povećavao se do 1999. godine (1-2% godišnje), a broj osiguranika je neprekidno padao. U razdoblju od 2000. do 2004. priljev novih umirovljenika bio je usporen, dok se u razdoblju od 2001. do prve polovice 2008. neprekidno povećao broj aktivnih osiguranika. Međutim, zbog gospodarske krize i povećane nezaposlenosti, u drugoj polovici 2008. godine broj osiguranika se počeo smanjivati, a u razdoblju od 2005. do 2010. povećan je priljev umirovljenika (najizraženiji tijekom 2009. i

2010.). U 2012. i 2013. godini omjer osiguranika i umirovljenika bio je 1;1,18. Do 31. prosinca 2014. bilo je ukupno 1.223.738 korisnika i 1.397.400 osiguranika (omjer 1;14).

Grafikon 5. Postotak osiguranika prema dobi na dan 31.12.2015.

Izvor: HZMO, 2015.

„31. prosinca 2015. u Zavodu je evidentirano 1.413.637 osiguranika. Od toga je evidentirano 658.665 (46,59%) osiguranika mlađih od 40 godina, 373.154 (26,47%) osiguranika u dobi od 40 do 49 godina, 316.141 (22,36%) osiguranika u dobi od 50 do 59 godina i 64.667 (4,58%) osiguranika u dobi od 60 i više godina.“ (DZS, 2015.)

Kretanja iz 2015. nisu ispala povoljnija te nije zadovoljen cilj bržeg zapošljavanja ka povećanju broja osiguranika. „U veljači 2017. godine bilo je 1,440 mil. osiguranika i 1,233 mil. umirovljenika (omjer 1:1,17). Do kraja 2017. godine broj umirovljenika mogao bi porasti na gotovo 1.240.000“ (Dnevnik.hr, 2017.). Povoljnija dugoročna kretanja mogla bi se očitovati oko 2040. uz uvjet da se poboljšaju demografska kretanja.

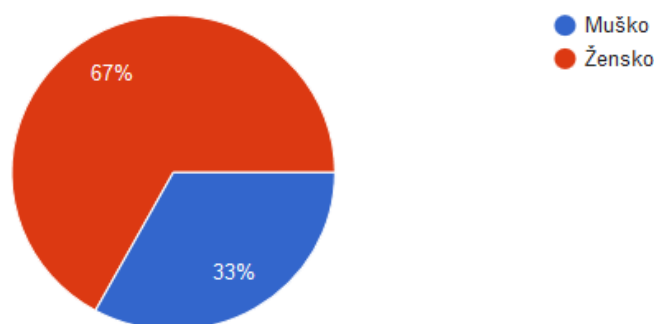
Postrožavanjem uvjeta za ostvarivanje starosne i prijevremene starosne mirovine, suženijom definicijom uvjeta primanja invalidske mirovine kao i načinom određivanja mirovine koji potiče kasnije umirovljenje, smanjiti će se priljev novih umirovljenika i odgoditi određen broj umirovljenja. Međutim, mladi iseljavaju iz Hrvatske, dok je umirovljenika sve više (najviše u Požeško-slavonskoj županiji.)

6. ISTRAŽIVANJE PUTEM ANKETE

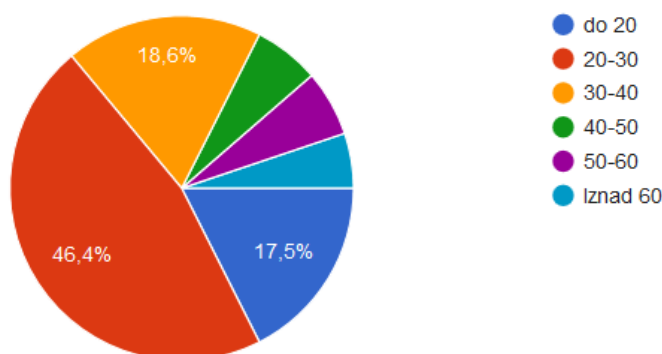
Anketa pod nazivom „hrvatski mirovinski sustav“ sačinjena je od 12 pitanja preko Google obrasca koji omogućuje popunjavanje putem interneta. Prva tri pitanja usmjerena su na osobne podatke, dok su ostalih 9 usmjerena na znanje i mišljenje ispitanika. Cilj provođenja ove ankete je utvrditi stvarno stanje svijesti hrvatskog stanovništva o održivosti hrvatskog mirovinskog sustava. Obavezno je odgovoriti na 10 ili 12 pitanja kako bi se došlo do podataka o mišljenjima i stavovima ispitanika.

Grafikon 6.1. i 5.2. Spol i godine starosti ispitanika ankete „hrvatski mirovinski sustav

1. Vaš spol (97 odgovora)

2. Godine starosti (97 odgovora)

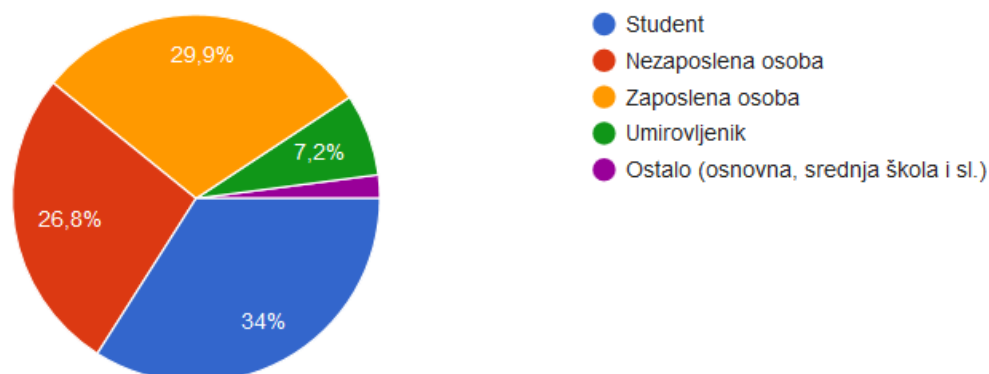

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Od ukupno 97 ispitanika, u anketi je sudjelovalo 32 pripadnika muškog spola (33%) i 65 pripadnica ženskog spola (67%). Najviše ispitanika, odnosno 45 ispitanika, ispunilo je anketu u dobi od 20 do 30 godina (46,4%), a najmanje, 5 ispitanika u dobi iznad 60 (5,2%). Ostali ispitanici, 17,5% su u dobi do 20 godina, 18,6% u dobi od 30 do 40 godina te jednako, 6,2% u dobi od 40 od 50 i 50 do 60 godina

Grafikon 7. Skupina korisnika ispitanika

3. Kojoj skupini korisnika pripadate (97 odgovora)

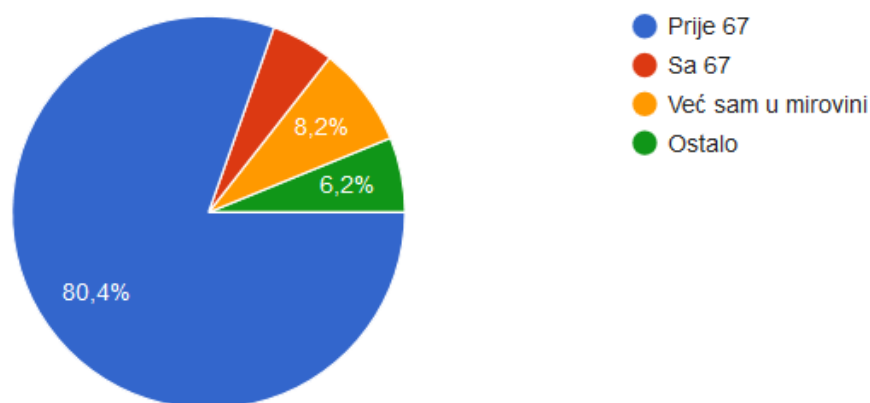

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Od svih ispitanika, 33 studenata (34%) ispunilo je anketu, dok su samo 2 osobe osnovnoškolske ili srednjoškolske dobi (2,1%). Ostali ispitanici su 29 zaposlenih osoba (29,9%), 26 nezaposlenih osoba (26,8%), te 7 ostalih osoba koji su u mirovini (7,2%).

Grafikon 8. Odlazak u mirovinu

4. S koliko godina biste htjeli ići u mirovinu? (97 odgovora)

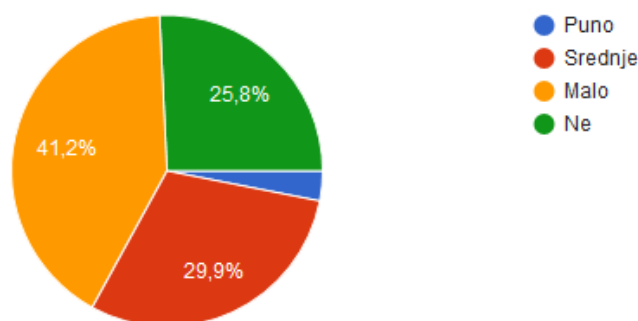

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Od 97 ispitanika, čak 78 ispitanika, odnosno 80,4% htjeli bi ići u mirovinu prije svoje 67. godine, 5 ispitanika (5,2%) sa 67. godina, dok ih je 8 (8,2%) već u mirovini.

Grafikon 9. Poznavanje 2. stupa mirovinskog osiguranja

5. Jeste li upoznati sa 2. stupom mirovinskog osiguranja? (97 odgovora)

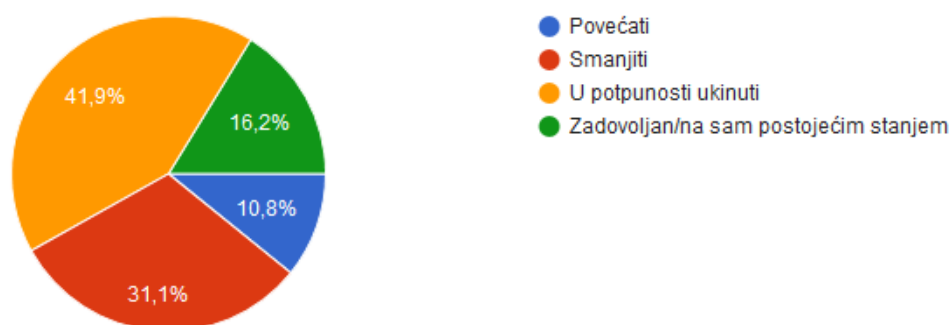
Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Samo 3 ispitanika (3,1%) puno je upoznato sa 2. stupom mirovinskog osiguranja, 29 ispitanika (29,9%) srednje je upoznato sa 2. stupom. Najviše anketiranih, odnosno 40 ispitanika (41,2%) zna jako malo o 2. stupu, dok njih 25 uopće ne zna ništa o 2. stupu (25,8%).

Grafikon 10. Ulaganje u 2. stup MO

6. Smatrate li da se ulaganje u 2. stup treba povećati, smanjiti ili u potpunosti ukinuti?

(74 odgovora)

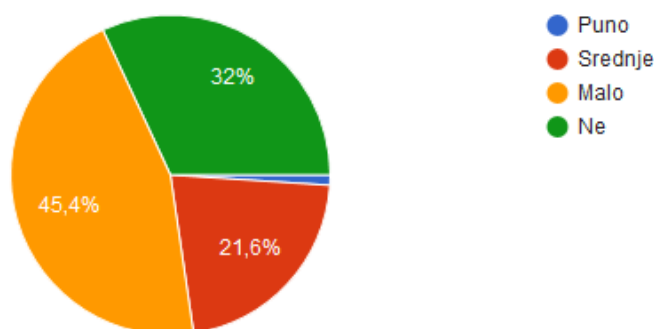

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Na ovo pitanje odgovorilo je 74 ispitanika od ukupno 97 anketiranih, što znači da je njih 74,2% upoznato sa 2. stupom MO. 8 ispitanika (10,8%) smatra da se ulaganje u 2. stup treba povećati, 23 (31,1%) ispitanika smatra da se treba smanjiti, njih 12 (16,2%) je zadovoljno postojećim stanjem ulaganja u 2. stup, a čak 31 ispitanik (41,9%) smatra da se ulaganje u 2. stup treba u potpunosti ukinuti.

Grafikon 11. Poznavanje 3. stupa MO

7. Jeste li upoznati sa 3. stupom mirovinskog osiguranja? (97 odgovora)

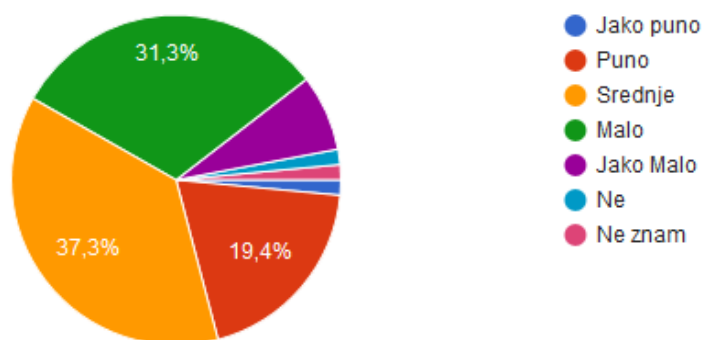
Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Samo 1 ispitanik (1%) puno je upoznat sa 3. stupom mirovinskog osiguranja, 21 ispitanik (21,6%) srednje je upoznat sa 3. stupom. Najviše anketiranih, odnosno 44 ispitanika (45,4%) zna jako malo o 3. stupu, dok njih 31 uopće ne zna ništa o 3. stupu (32%).

Grafikon 12. Povećanje prihoda i sigurnosti u mirovini i ranijoj dobi ulaganjem u 3. stup MO

8. Smatrate li da će osiguranici ulaganjem u 3. stup povećati prihode i sigurnost u mirovini i ranijoj dobi?

(67 odgovora)

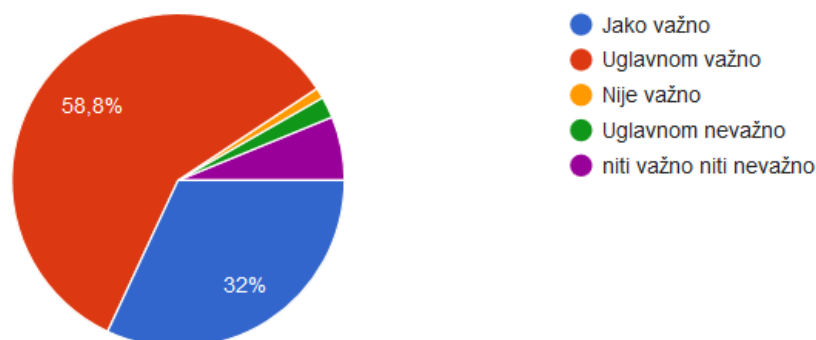
Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

25 ispitanika, odnosno 37,3% smatra će ulaganjem u 3. stup MO srednje povećati prihode i sigurnost u mirovini i ranijoj dobi, 31,1% (21 ispitanik) smatra da će malo povećati prihode i sigurnost, 19,4% (13 ispitanika) da će puno povećati, 7,5% (5 ispitanika) da će jako malo povećati, dok samo 1% ispitanika smatra da će jako puno povećati, 1% smatra da uopće neće povećati prihode i sigurnost u mirovini i ranijoj dobi ulaganjem u 3. stup MO, te 1% ne zna o tome.

Grafikon 13. Važnost dodatne štednje danas, za kasniji život u doba mirovine

9. Koliko smatrate važnim (dodatno) štedjeti danas, za kasniji život u doba mirovine?

(97 odgovora)

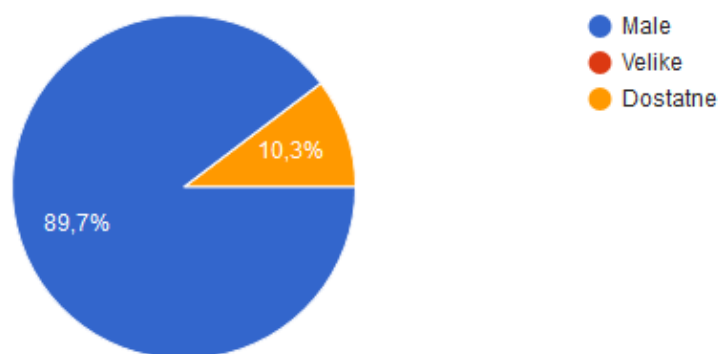
Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Više od polovice ispitanika, 57,7% (56 ispitanika) smatra uglavnom važnim dodatno štedjeti danas, za kasniji život u doba mirovine. 32% (31 ispitanik) smatra da je jako važno dodatno štedjeti, 7,2% (7 ispitanika) da je niti važno niti nevažno, 2,1% da je uglavnom nevažno, dok 1% smatra da nije važno dodatno štedjeti danas.

Grafikon 14. Prosječna hrvatska mirovina

10. Smatrate li da su hrvatske mirovine u prosjeku male, velike ili dostatne?

(97 odgovora)

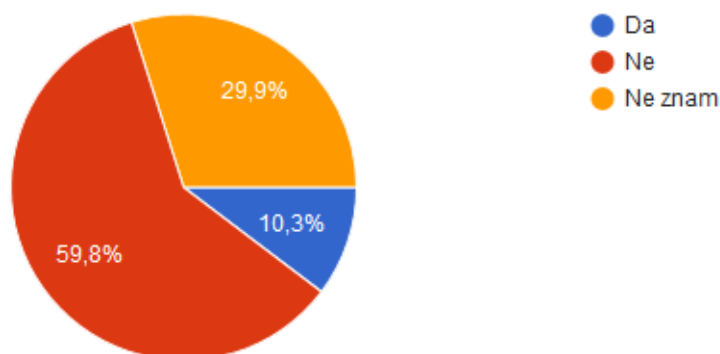

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

87 ispitanika, odnosno njih 89,7% smatra da su hrvatske mirovine u prosjeku male, dok samo njih 10, odnosno 10,3% smatra da su mirovine dostatne. Niti jedan ispitanik ne smatra da su mirovine u prosjeku velike.

Grafikon 15. Održivost hrvatskog mirovinskog sustava

11. Je li hrvatski mirovinski sustav održiv? (97 odgovora)

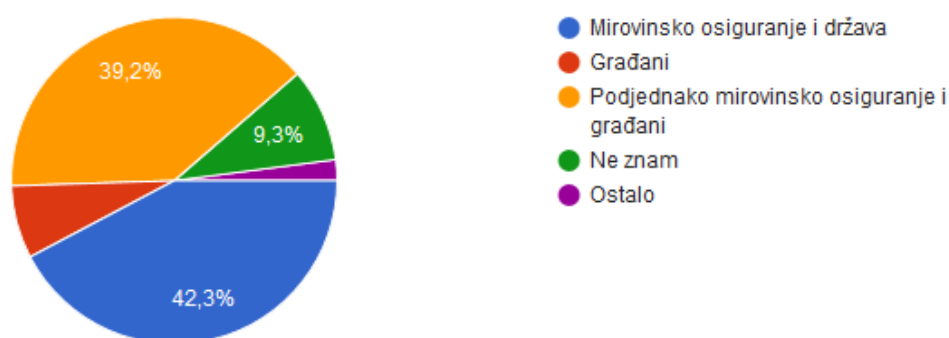

Prilagođeno prema: Docs Google, 2017.

Prema mišljenju ispitanika, 59,8%, odnosno 58 ispitanika smatra da hrvatski mirovinski sustav nije održiv, a 10,3%, odnosno 10 ispitanika smatra da je održiv, dok 29 ispitanika, (29,9%) nije upućeno o održivosti hrvatskog mirovinskog sustava te ne zna je li održiv.

Grafikon 16. Mišljenje ispitanika o odgovornosti održivosti hrvatskog mirovinskog sustava

12. Tko je odgovoran za održivost hrvatskog mirovinskog sustava? (97 odgovora)

Prilagođeno prema: Docs google, 2017.

41 ispitanik (42,3%) smatra da su za održivost hrvatskog mirovinskog sustava odgovorni mirovinsko osiguranje i država, 7 ispitanika (7,2%) smatra da su odgovorni sami građani, dok 38 ispitanika, odnosno 39,2% njih smatra da su za održivost hrvatskog mirovinskog sustava podjednako odgovorni i mirovinsko osiguranje i građani. 9,3% anketiranih ne zna tko je odgovoran.

Anketa je provedena preko Interneta na području Hrvatske u trajanju od 3 dana (25.3.2017.-27.3.2017.). Anketirano je ukupno 97 osoba, muškog i ženskog spola svih dobnih skupina. Utvrđeno je stvarno stanje svijesti hrvatskog stanovništva o održivosti hrvatskog mirovinskog sustava.

Prema skupini anketiranih osoba može se zaključiti da je dosta nezaposlenih osoba (27%), kao što je i općenito u Republici Hrvatskoj. Time se ističe da je hrvatsko stanovništvo i dalje okupirano problemom nezaposlenosti. Međutim, najviše ispitanih su studenti od kojih se očekuje da će u skoroj budućnosti smanjiti postotak nezaposlenosti. Najmanje anketiranih su umirovljenici. Većina anketiranih osoba (80,4%) htjelo bi otići u mirovinu prije svoje 67. godine, dok njih 8 je već u mirovini. 25 ispitanika nije upoznato sa 2. stupom mirovinskog osiguranja, a od onih koji jesu, mišljenje o ulaganju u 2. stup MO je raznoliko, iako je najveći postotak (41,9%) onih koji smatraju da bi ga trebalo u potpunosti ukinuti. 31 ispitanik nije upoznat sa 3. stupom mirovinskog osiguranja. Zbog 67 ispitanih došlo je zaključka da će osiguranici ulaganjem u 3. stup srednje ostvariti veće prihode i sigurnost u mirovini i ranijoj dobi. 89,7% ispitanika smatra da su prosječne hrvatske mirovine male. Dodatna štednja danas, za kasniji život u dobra mirovine uglavnom je važna, smatra većina ispitanika (58,8%). Oko održivosti hrvatskog mirovinskog sustava ispitanici imaju negativno mišljenje te 59,8% smatraju da hrvatski mirovinski sustav nije održiv, dok ih 30% zapravo uopće nije upoznato sa stanjem sustava. Većina ispitanika slaže se sa činjenicom da su za održivost hrvatskog mirovinskog sustava odgovorni i mirovinsko osiguranje i građani, iako najveću odgovornost ipak snosi mirovinsko osiguranje i država.

7. ZAKLJUČAK

U završnom radu iz navedenoga može se zaključiti da je zbog demografske strukture pokrenuta mirovinska reforma, a sve manje radno aktivnog stanovništva nosi teret uzdržavanog dijela populacije. Na sporiji gospodarski rast i razinu štednje najvećim dijelom utječe pad broja zaposlenika te rast broja umirovljenika. Zbog gospodarskih problema i velike nezaposlenosti na snazi su još uvijek prilično labavi kriteriji za odlazak u mirovinu, što stvara dugoročno jednu neodrživu situaciju u mirovinskom sustavu. Prolaskom dugogodišnjih reformi može se reći da ravnoteža i uvođenje viših mirovina nisu previše napredovale, te u odnosu na druge zemlje u Europi, Hrvatska je veoma u nepovoljnom položaju što se tiče razine zaposlenosti kao i demografskih kretanja. Na mirovinske fondove direktno utječu priljev uplata i isplata iz mirovinskih fondova (kretanje broja osiguranika i broja umirovljenika). U doba kontrakcije gospodarstva gube se radna mjesta, pada broj zaposlenih, ali i tečaj vrijednosnica te se prazne mirovinski fondovi. Isto tako nema dugoročnog i stabilnog rasta dok se ne postigne politički konsenzus oko budućnosti mirovinskih fondova, jer bilo kakve najave o mogućnostima ukidanja pojedinog stupa, dovodi cijeli sustav u neizvjesnost, što naročito pogađa treći mirovinski stup, jer u njemu članovi štede dobrovoljno. Trend smanjivanja broja zaposlenih najvjerojatnije će se nastaviti do 2040., ali dugoročna kretanja mogla biti povoljnija ako se poboljšaju demografska kretanja broja umrlih.

Rješenje gospodarskih i socijalnih problema moguće je ostvariti razvijanjem i poticanjem dobrovoljnog mirovinskog osiguranja, uvođenjem novog i strožeg sustava reformi koji bi potakli stanovništvo na rad i zapošljavanje u Hrvatskoj čime bi se uvelike smanjio rizik siromaštva. Postroženjem uvjeta za odlazak u mirovinu i propisa o invalidnosti održat će dugoročna financijska stabilnost. Međutim, u rješavanju ovakvih problema, osim mirovinskog osiguranja i države, ključni su i građani. Oni se trebaju na vrijeme i što je više moguće pobrinuti za svoju starost vlastitom materijalnom sigurnošću. Ozbiljnost, poznavanje sustava i odgovornost građana, kako prema sebi, tako i prema bližnjima, pravovremenim osiguranjem i štednjom mogu utjecati na stanje države.

Promijenjenim uvjetima života i rada može se očuvati hrvatski mirovinski sustav.

LITERATURA

1. Admin (2016) *Siromaštvo kod umirovljenika. Treća dob*. URL: <http://trecadob.com/siromastvo-kod-umirovljenika-2/>
2. Analiza ljudskih resursa i organizacije HZMO. URL: http://www.mirovinsko.hr/Us erDocsImages/tematska%20konferencija_zbornik/analiza%20ljudskih%20resursa.pdf
3. Bađun, M. (2010) *Hrvatski mirovinski sustav i gospodarska kriza*. Zagreb: Institut za javne financije
4. Baloković, S. (2010) *Prijevremeno umirovljenje u RH*. Zagreb: Ministarstvo, gospodarstva, rada i poduzetništva
5. Bejaković, P. (2010) *Mirovinski sustav u Hrvatskog: problemi i perspektiva*. Zagreb: Institut za javne financije
6. Bestbanking (2016) *Dobrovoljno mirovinsko osiguranje- potreba štednje za treću životnu dob*. *Direktno.hr*. URL: <http://direktno.hr/domovina/dobrovoljno-mirovinsko-osiguranje-potreba-stednje-za-trecu-zivotnu-dob-62428/>
7. Briggs, A. (1961) *The Welfare state in historical perspective*. *European Journal of Sociology*
8. Croatia osiguranje. URL: <http://www.crosig-trecistup.hr/default.aspx?id=8>
9. Družić, I. (2004) *Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva*. Zagreb: Politička kultura
10. Gatarić, Lj. (2017) *Mirovinska štednja dosegla 87 milijardi kuna, prosječan prinos u 2016. bio je 6,19%*. *Pressreader*. URL: <https://www.pressreader.com/croatia/vecernji-list-hrvatska/20170115/281586650292368>
11. Heidenheimer, A. S. (1981) *The Development of Welfare State in Europa and America*. New Brunswick and London: Transaction Books
12. Hobbes, T. (1971) *Léviathan*. Paris: Tricot
13. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga, URL: <http://www.hanfa.hr/getfile/42493/HANFAMirovinski.pdf%20%7Cy%20Mirovinski%20sustav>
14. Hrvatski ured za osiguranje (2012) *Uloga društava za osiguranje u mirovinskoj reformi u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Bilten
15. Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, URL: <http://www.mirovinsko.hr/default.aspx?ID=71>
16. International Bank (2010) *World Development Indicators*, Washington: Development Data Group

17. Izvještaj o radu obveznih mirovinskih fondova. URL: [ZAJEDNICKI_IZVJESTAJ_ERSTE-3.pdf](#)
18. Korda, Z. (2017) *U pripremi ključna reforma, nikad teže do zaslužene mirovine*. Tportal. URL: <https://www.tportal.hr/biznis/clanak/u-pripremi-kljucna-reforma-nikad-teze-do-zasluzene-mirovine-20170309>
19. Međimurska županija. URL: <http://medjimurska-zupanija.hr/2016/12/05/mirovinski-sustav/>
20. Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava. URL: <http://www.mrms.hr/wp-content/uploads/2013/10/prijedlog-iskaza-zomo.pdf>
21. Mishra, R. (1980) *The Welfare State in Capitalist Society*. New York: Harvester Wheatsheaf
22. Obvezni mirovinski fondovi PBZ Croatia. URL: <http://www.pbzcofond.hr/fondovi/fond-a/opis-fonda/>
23. Opačić, T. (2014) *Hrvatskoj je potrebna reforma mirovinskog sustava*. H-Alter. URL: <http://www.h-alter.org/vijesti/hrvatskoj-je-potrebna-reforma-mirovinskog-sustava>
24. Poslovni dnevnik (2014) *Riziko komponente i dopunska pokrića sve važnija u osiguranjima*. URL: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/riziko-komponente-i-dopunska-pokric-a-sve-vaznija-u-osiguranjima-264481>
25. Puljiz, V. (1997) *Determinante razvoja socijalne politike*. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
26. Puljiz, V. (2007) *Hrvatski mirovinski sustav: korijeni, evolucija i perspektive*. Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
27. Raiffeisen istraživanja, *Prošlost, sadašnjost i budućnost mirovinskog sustava u RH*. URL: <http://www.limun.hr/UserDocsImages/Proslost,%20sadasnjost%20i%20buducnost%20mirovinskoga%20sustava%20u%20RH.pdf>
28. Raiffeisen mirovinski fond. URL: <http://www.rmfm.hr/default.aspx?id=184>
29. Rosanvallon, P. (1981) *La crise de l'Etat providence*. Paris: Seuil
30. *Socijalna politika hrvatske*, predavanja I. dio. URL: https://www.pravo.unizg.hr/download/repository/SPH_SOCIJALNA_POLITIKA_Hrvatske_2012-13_predavanja-I_dio.doc
31. Središnji registar osiguranika (NN 101/99). URL: <http://www.regos.hr/default.aspx?id=5>
32. Stranka umirovljenika. URL: <http://stranka-umirovljenika.hr/clanci/167/print>

33. Strategija razvitka mirovinskog sustava i sustava socijalne skrbi (NN 97/2003), URL: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_06_97_1230.html
34. Varga, S. (2017) *Zaposleni prema djelatnostima u siječnju 2017. Državni zavod za statistiku*. Zagreb: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske
35. Vičević, Š. (2017) Mirovinski sustav pred krahom - Evo što nas čeka do kraja godine. Dnevnik.hr. URL: <http://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/mirovinski-sustav-pred-krahom-do-kraja-godine-gotovo-trecina-hrvata-u-mirovini---466042.html>
36. Vukorepa, I. et. Al. (2011) *Izazovi i mogućnosti za ostvarenje primjerenih starosnih mirovina u Hrvatskoj*. Zagreb: Ekonomski institut
37. Wikipedia URL: https://hr.wikipedia.org/wiki/Mirovinsko_osiguranje
38. Zakon o doprinosima (NN 148/13, 115/16). URL: <https://www.zakon.hr/z/365/Zakon-o-doprinosima>
39. Zakon o mirovinskom osiguranju (NN 157/13, 151,14). URL: <https://www.zakon.hr/z/91/Zakon-o-mirovinskom-osiguranju>
40. Zakon o obveznim mirovinskim fondovima, (NN 19/14, 51/13). URL: <http://www.hanfa.hr/getfile/6089/Zakon%20o%20obveznim%20i%20dobrovoljnim%20mirovinskim%20fondovima%20-%20neslu%C5%BEbeni%20pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni%20tekst.pdf>
41. Župan, S. (2017) Do kraja 2017. u mirovini će biti trećina Hrvatske. Glas Slavonije. URL:<http://www.glas-slavonije.hr/324399/1/Do-kraja-2017-u-mirovini-ce-biti-trecina-Hrvatske>

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I DIJAGRAMA

Tablica 1. Broj osiguranika i umirovljenika u RH od 1950. do 1990.	4
Tablica 2. Pravo na starosnu mirovinu	14
Tablica 3. Pravo na prijevremenu mirovinu kod žena	16
Tablica 4. Smanjenje visine prijevremene starosne mirovine osiguranika po mjesecu	17
Tablica 5. Smanjenje visine prijevremene starosne mirovine žena po mjesecima 2016.	17
Tablica 6. Prosječna hrvatska mirovina na kraju godine	20
Grafikon 1. Broj članova OMF, 2002.-2016.	10
Grafikon 2. Neto imovina OMF, 2002.-2015.....	12
Grafikon 3. Planirani rashodi za mirovine u 2014. godini	23
Grafikon 4. Zaposlenost hrvatskog stanovništva po godinama i spolu 2006.-2014. godine....	26
Grafikon 5. Postotak osiguranika prema dobi na dan 31.12.2015.	28
Grafikon 6.1. i 5.2. Spol i godine starosti ispitanika ankete „hrvatski mirovinski sustav	29
Grafikon 7. Skupina korisnika ispitanika	30
Grafikon 8. Odlazak u mirovinu	30
Grafikon 9. Poznavanje 2. stupa mirovinskog osiguranja.....	31
Grafikon 10. Ulaganje u 2. stup MO	31
Grafikon 11. Poznavanje 3. stupa MO	32
Grafikon 12. Povećanje prihoda i sigurnosti u mirovini i ranijoj dobi ulaganjem u 3. stup	32
Grafikon 13. Važnost dodatne štednje danas, za kasniji život u doba mirovine.....	33
Grafikon 14. Prosječna hrvatska mirovina	33
Grafikon 15. Održivost hrvatskog mirovinskog sustava.....	34
Grafikon 16. Mišljenje ispitanika o odgovornosti održivosti hrvatskog mirovinskog sustava	34
Dijagram 1. Rashodi za mirovinu i prihodi od doprinosa 2000.-2014. (I. stup, udio u BDP) .	22
Dijagram 2. Omjer osiguranika i korisnika mirovina od 1990. do 2014. godine.....	27

POPIS KRATICA

HZMO- Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje

ZOMO- Zakon o mirovinskom osiguranju

HANFA-Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

RH- Republika Hrvatska

EU- Europska Unija

ESF- Europski socijalni fond

HNB- Hrvatska narodna banka

OMD- Obvezni mirovinski fond

BDP- Bruto domaći proizvod

REGOS- Središnji registar osiguranika

OECD- Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj

KN- Kuna

MIL- Milijun

MLRD- Milijarda

HUO- Hrvatski ured za osiguranje

MRMS- Ministarstvo rada i mirovinskoga sustava

DZS- Državni zavod za statistiku

AVM- Aktualna vrijednost mirovine

MO- Mirovinsko osiguranje

Et.al- I ostali.

NN- Narodne novine

Npr.- Na primjer

Sl.- Slično

Prilog. 1.

Anketni upitnik "hrvatski mirovinski sustav"

*Obavezno

1. Vaš spol *

Muško

Žensko

2. Godine starosti *

do 20

od 20 do 30

od 30 do 40

od 40 do 50

od 50 do 60

Iznad 60

3. Kojoj skupini korisnika pripadate *

Student

Nezaposlena osoba

Zaposlena osoba

Umirovljenik

Ostalo (osnovna, srednja škola i sl.)

4. S koliko godina biste htjeli ići u mirovinu? *

Prije 67

Sa 67

Već sam u mirovini

Ostalo

5. Jeste li upoznati sa 2. stupom mirovinskog osiguranja? *

Napomena: ukoliko je Vaš odgovor NE, ne odgovarate na pitanje br. 6.

Puno

Srednje

Malo

Ne

6. Smatrate li da se ulaganje u 2. stup treba povećati, smanjiti ili u potpunosti ukinuti?

Povećati

Smanjiti

U potpunosti ukinuti

Zadovoljan/na sam postojećim stanjem

7. Jeste li upoznati sa 3. stupom mirovinskog osiguranja? *

Napomena: ukoliko je Vaš odgovor NE, ne odgovarate na pitanje br. 8.

Puno
Srednje
Malo
Ne

8. Smatrate li da će osiguranici ulaganjem u 3. stup povećati prihode i sigurnost u mirovini i ranijoj dobi?

Jako puno
Puno
Srednje
Malo
Jako Malo
Ne
Ne znam

9. Koliko smatrate važnim (dodatno) štedjeti danas, za kasniji život u doba mirovine? *

Jako važno
Uglavnom važno
Nije važno
Uglavnom nevažno
Niti važno niti nevažno

10. Smatrate li da su hrvatske mirovine u prosjeku male, velike ili dostatne? *

Male
Velike
Dostatne

11. Je li hrvatski mirovinski sustav održiv? *

Da
Ne
Ne znam

12. Tko je odgovoran za održivost hrvatskog mirovinskog sustava? *

Mirovinsko osiguranje i država
Građani
Podjednako mirovinsko osiguranje i građani
Ne znam
Ostalo

IZJAVA O AUTORSTVU RADA

Ja, **Maja Ilek**, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog/diplomskog rada pod naslovom **Održivost hrvatskog mirovinskog sustava** te da u navedenom radu nisu na nedozvoljen način korišteni dijelovi tuđih radova.

U Požegi, 31. 3.2017.

Ime i prezime studenta

Maja Ilek